

«Προγράμματα Πρόληψης» Σημειώσεις προς τους δευτεροετείς φοιτητές του μεταπτυχιακού προγράμματος Κλινικής Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Διδάσκων :Σάββας Μπακιρτζόγλου, Ψυχολόγος-Ψυχαναλυτής

**Πρωτοποριακή έρευνα για την θεραπευτική επαφή
δια μέσου των σκύλων με τη Μ.Κ.Ο. SAPT Hellas και
το Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων Ανατολικής
Αθήνας (Μονάδα Μελισσίων)**

Εν δράσει...

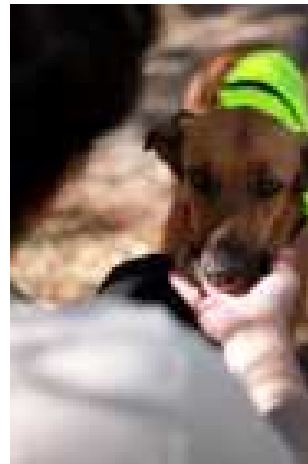
Η Αθανασία με τη Λούνα και την Κατερίνα

Ο Γιάννης με τη Χριστίνα και τον Δημήτρη

Η Μπαλού

Ο Σπύρος με τη Γουάκι και τη Χριστίνα

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α	Σελ.
1.ΠΡΟΟΙΜΙΟ	4
2.Οι αρχικές ιδέες –θεωρητικές υποθέσεις	7
3. Αναμενόμενα αποτελέσματα	8
4. Ένα σχέδιο πρόληψης	8
5.Το ερευνητικό πρωτόκολλο	9
6. Η έννοια του ενδιάμεσου χώρου: ο «πάγκος εργασίας»	14
7. Μερική επεξεργασία των αποτελεσμάτων	16
8. Συμπεράσματα συζήτηση	26
9.ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	28
10. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	55

1.ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Η δημιουργική- ερευνητική συνεργασία μας με τους ανθρώπους και τους σκύλους της Μ.Κ.Ο SAPT Hellas ξεκίνησε κατά την όψιμη καλοκαιρινή περίοδο του 2012.

Έναυσμα αποτέλεσαν οι συνομιλίες μου με την φιλόζωο νοσηλεύτρια του Θ.Χ.Π.ΑΝ.Α κ. Αναστασία Χιώτου η οποία μας εξέπληξε για το έμπρακτο αβίαστο νιάξιμο και την ευαισθησία της για τα ζώα. Ήταν από αυτήν όπου άκουσα για πρώτη φορά σχετικά με την έννοια των «θεραπευτικών σκύλων» (Pet-Assisted Therapy) και τη λειτουργία του σχετικού οργανισμού στην Ελλάδα. Η Αναστασία μου εξήγησε ότι τα μέλη της οργάνωσης αναπτύσσουν-μεταξύ πολλών άλλων- εθελοντικό έργο με επισκέψεις σε σχολεία, ιδρύματα κλπ. προσφέροντας υπηρεσίες βιωματικής επαφής εκπαιδευμένων σκύλων με ανθρώπους οι οποίοι θα είχαν να ωφεληθούν από την διάδραση.

Βρήκα την ιδέα ελκυστική και αυτόματα ήρθε στη φαντασία μου η εικόνα της άμβλυνης τυχόν «σκληροπυρηνικών» συμπεριφορών των περιθαλπομένων μας καθώς θα χάιδευαν και θα περιποιούνταν τετράποδους επισκέπτες. Επιπροσθέτως ήμουν περίεργος να δώ ποιοί και πώς ήταν οι άνθρωποι της SAPT Hellas! Πώς μπορούσαν ν' αγαπούν και ν' αφοσιώνονται τόσο πολύ στα πλασματάκια αυτά ώστε να φτάνουν να γίνονται συχνά το επίκεντρο της ζωής τους;

Παρόμοιες ιδέες φαίνεται πως ζυμώνονταν μέσα μου ώσπου, ύστερα από μερικές εβδομάδες, επικοινωνήσα με τον Οργανισμό. Η συνομιλία μου με την υπεύθυνη προγραμμάτων κ. Χριστίνα Οικονόμου ήταν γονιμότερη και τελικά συμφωνήσαμε στην οργάνωση ενός **Πιλοτικού Ερευνητικού Προγράμματος Θεραπευτικής Αγωγής Διαμέσου των Σκύλων** στο Θ.Χ.Π.ΑΝ.Α με την παράλληλη συμμετοχή ασκουμένων ψυχολόγων Α.Ε.Ι.

Διευρύνοντας την χρυσή ρύση του Διαφωτισμού *«Ανοίγοντας ένα σχολείο κλείνει μια φυλακή»* υποστηρίζω ότι *«Ανοίγοντας ένα σχολείο κλείνει ένα ίδρυμα»*. Η προοπτική μιας έρευνας όχι μόνο ως ευκαιρία θεραπείας προς τους περιθαλπομένους αλλά και ως εκκολαπτήριο γνώσεων και γνώσης («σχολείο») φαίνεται να συνιστά την αποιδρυματοποιούσα λειτουργία *“par excellence.”*

Στα μέσα του καλοκαιριού οι άνθρωποι της SAPT Hellas μας επισκεφτήκαν για πρώτη φορά διερευνητικά στη μονάδα Μελισσιών όπου οι περιθαλπόμενοι μας είχαν

την ευκαιρία να συζητήσουν μαζί τους αλλά πάνω απ'όλα να περιεργαστούν, να χαϊδέψουν, και να κανακέψουν χαριτωμένα ημίαιμα σκυλάκια μικρά και μεγάλα, άσπρα και μαύρα, καφέ και κανελί...Στον προαύλιο χώρο του ιδρύματος «*φυσούσε ούριος άνεμος*», η ατμόσφαιρα ήταν αισιόδοξη και ζεστή, η ενέργεια ρευστή. Τα στιγμιότυπα απαθανάτιστηκαν, σφίξαμε τα χέρια και προχωρήσαμε...

Μείναμε πιστοί στις υποσχέσεις μας και έτσι την Δευτέρα 1^η Οκτωβρίου 2012 στις 10:30 έγινε το εναρκτήριο λάκτισμα. Εκείνο το ηλιόλουστο και ζεστό πρωινό η θεραπευτική-ερευνητική μας ομάδα *απαρτιζόμενη από ανθρώπους και σκύλους* ήταν παρούσα σύσσωμη και έμελλε να εμπλουτιστεί επιπροσθέτως από τους ασκούμενους ψυχολόγους.

Έκτοτε κάθε Δευτέρα πρωί μας περιμένουν *αναπάντεχες αποκαλύψεις και περίσσεια γνώση σχετικά με το ανεξάντλητο περιεχόμενο και τις δυνατότητες των περιθαλπομένων μας* οι οποίες, μολονότι σαφώς περιορισμένες, εντούτοις ενίοτε ενεργοποιούνται έστω και για λίγο σαν *αναλαμπές*... Τότε είναι που χαιρόμαστε και ελπίζουμε λίγο παραπάνω για τη σημαντικότητα της προσφοράς μας στη ρουτίνα τους.

Μάλλον πετύχαμε να «*γράψουμε*» σαν κάτι καλό στην εσωτερική ζωή τους έτσι ώστε αυτοί πλέον να μας περιμένουν κάθε Δευτέρα για να μπερδευτούν με εμάς κι εμείς μαζί τους με τη διαμεσολάβηση των τετράποδων ακούραστων συνοδοιπόρων μας...

Σε όλη τη διάρκεια της μέχρι τώρα διαδρομής μου με την θεραπευτική ομάδα της SAPT Hellas με *εξέπληξαν και με συγκίνησαν οι πολύπλευρες ευαισθησίες των συντελεστών της, η θεραπευτική τους δεινότητα, οι εύστοχες παρατηρήσεις τους και η ανεπιτήδευτη ψυχολογική τους σκέψη, ποιότητες ανεκτίμητες για την λυσιτελή έκβαση του όλου εγχειρήματος.*

Θέλω εκ βαθέων να ευχαριστήσω όλη την ομάδα της SAPT Hellas και ειδικότερα την κ. Χριστίνα Οικονόμου για τη σοβαρότητα με την οποία υποστηρίζει την έρευνα. Επίσης την Αθανασία το Γιάννη και το Σπύρο τους τρεις αγαπητούς περιθαλπόμενους που μας εμπιστεύονται, μας «*χωράνε*» κάθε Δευτέρα. και αφήνουν να μπαίνουμε «*στα χωράφια τους*».

Όλοι μας οφείλουμε ένα μεγάλο ευχαριστώ στη Διοίκηση του ΘΧΠΑΝΑ και ειδικότερα στο Διοικητή και Πρόεδρο του Δ.Σ. κ. Δημήτρη Σκιαθίτη ο οποίος χωρίς δεύτερη σκέψη μας έδωσε το «πράσινο φώς» για να προχωρήσουμε.

Τέλος είναι ανείπωτη η χαρά μας όταν στο έργο μας πλαισιωνόμαστε από λαμπρούς ασκούμενους φοιτητές ΑΕΙ και απόφοιτους ψυχολόγους. Η παρουσία τους μας ζωντανεύει και μας υποστηρίζει παντοιοτρόπως ενώ η σπирτάδα και η ευστροφία τους μας εμπνέει γονιμοποιώντας τη σκέψη μας. Τους ευχαριστούμε όλους και ειδικότερα την Κωνσταντίνα Παπαηλιά τελειόφοιτο του τμήματος ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου η οποία ακούραστα μας συνοδεύει στο ερευνητικό μας έργο και ενίοτε μας *«ανοίγει τα μάτια»*...

Θα ευχόμασταν η έρευνα να αποβεί συνολικά ωφέλιμη για τους περιθαλπομένους μας και να καταλήξει σε συμπεράσματα και προτάσεις με περεταίρω προοπτική.

Σάββας Μπακιρτζόγλου

Ψυχολόγος ΘΧΠΑΝΑ-ψυχαναλυτής

2.Οι αρχικές ιδέες- θεωρητικές υποθέσεις

1^η υπόθεση : Αφορά στην αξία των ερεθισμάτων και δη των –έξωθεν- στα ιδρυματικά καταστήματα. Η ιδρυματική ζωή συνίσταται στην έκπτωση του τόνου της ζωής ελλειψει ερεθισμάτων («ενόρμηση του θανάτου» κατά Freud). Ό,τι μπορεί να διεγείρει την εν πολλοίς «βουβή» ζωή των περιθαλπομένων -αλλά εν τέλει και αυτήν των εργαζομένων- «θετικοποιεί» την καθημερινότητά τους προάγοντας την «ενόρμηση της ζωής» κατά Freud.

2^η υπόθεση : Θεωρούμε ότι οι εναλλακτικές μορφές επικοινωνίας-όπως με την περίπτωση των εκπαιδευμένων σκύλων-είναι οι καταλληλότερες για να αμβλύνουν τα φαινόμενα του ιδρυματισμού επειδή είναι μάλλον βιωματικές παρά προσκολλημένες άρρηκτα σε γνωστικά-επιστημονικά πρωτόκολλα. Διέπονται από αυθορμητισμό, ευρύτητα πνεύματος, φαντασία, ενώ μετέρχονται νεωτεριστικών εκφραστικών μέσων και ως τέτοιες δύνανται να καθίστανται ερεθιστικότερες για τη ζωή των περιθαλπομένων.

3^η υπόθεση: Ενίοτε ο εξανθρωπισμός του υποκειμένου (άμβλυνση των δυσμενών χαρακτηριστικών του Εγώ) μπορεί να διαμεσολαβείται καλύτερα από τη σχέση με έναν σκύλο-και γενικότερα μ'ένα ανώτερο ζώο- απ'ότι με έναν άνθρωπο.

4^η υπόθεση : Θεωρούμε ότι οι περιθαλπόμενοι μας ως επί το πλείστον είναι παρορμητικοί και ενστικτώδεις και ως εκ τούτου υποθέτουμε ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, ψυχολογικά «συγγενεύουν»-και άρα επικοινωνούν αβίαστα- με πιο «ανορθολογικά» πλάσματα όπως τα εξελιγμένα τετράποδα (οι σκύλοι). Ειδικότερα οι περιθαλπόμενοι με βαριά νοητική στέρηση αναπτυξιακά είναι καθηλωμένοι σε πρωτόγονα (προελκτικά) στάδια της ψυχοσεξουαλικής εξέλιξης. Προάγουμε την ιδέα της ανάπτυξης ενός εξωλεκτικού κώδικα «συνομιλίας» ανάμεσα σε αυτούς και τους εκπαιδευτικούς σκύλους.

5^η υπόθεση : Υποθέτουμε ότι οι τυχόν παρατηρούμενες βελτιώσεις-αλλαγές θα λάβουν χώρα πολύ **ταχύτερα** με ενδιάμεσο αντικείμενο τους εκπαιδευμένους σκύλους απ'ότι χωρίς αυτό.

3. Αναμενόμενα αποτελέσματα

-Αναβάθμιση της καθημερινότητας των περιθαλπομένων μέσα από μια καινούργια, πολύ διαφορετική και ιδιαίτερη παρέα στη ζωή τους η οποία θα μπορούσε να παρεμβάλλεται με θετικό τρόπο την στερεοτυπικά επαναλαμβανόμενη ρουτίνα τους.

-Τυχόν βελτιώσεις στους τρεις βασικούς άξονες της διαδρομής της ζωής τους:

α) Στον συναισθηματικό-εκφραστικό

β) Στον συμπεριφορικό

γ) Στον λειτουργικό

Ειδικότερα στο τελευταίο σημείο επισυνάπτουμε την ιδέα κάποιας δυνατότητας **εκπαίδευσης(άσκησης)** κυρίως για τους δύο περιθαλπομένους με νοητική στέρηση.

4. Ένα σχέδιο πρόληψης

Υποστηρίζουμε την αξία της δράσης ως ένα πρόγραμμα Πρόληψης σύμφωνα με τον ορισμό που προτείνουμε:

«Πρόληψη»: Πρόκειται για κάθε δράση-ενέργεια, η οποία στοχεύει στην αναχαίτιση της οποιας μορφής αρνητικοποίησης της ζωής. Αφορά σε παρεμβάσεις οι οποίες προάγουν συνέχειες –vs. ασυνέχειες- στις λειτουργίες της ζωής

5. Το ερευνητικό πρωτόκολλο

5.1) Το δείγμα είναι μικρού μεγέθους και ανομοιογενές. Τον πληθυσμό του συνιστούν τρεις περιθαλπόμενοι στο Θ.Χ.Π.ΑΝ.Α (Μονάδα Μελισσίων) και η προσέγγιση είναι ποιοτική βασισμένη πρωτίστως στην παρατήρηση επί διαχρονικής βάσεως.

Η επιλογή του δείγματος έγινε από την ομάδα των λειτουργών του Θ.Χ.Π.ΑΝ.Α (συνοδευτικές υπηρεσίες απαρτιζόμενες από επισκέπτριες υγείας, εργοθεραπευτή, κοινωνική λειτουργό, φυσιοθεραπεύτρια, ψυχολόγο) με τα εξής κριτήρια:

-το έκδηλο ενδιαφέρον των τριών περιθαλπομένων για τους σκύλους και την αβίαστη εξοικείωση μαζί τους κατά την πρώτη διερευνητική επίσκεψη της ομάδας SAPT Hellas στο Θ.Χ.Π.ΑΝ.Α

-τη γενικότερη κλινική εικόνα, τα χαρακτηριστικά, τη στάση και συμπεριφορά τους στο θεραπευτήριο με προεξάρχοντα τα σημεία του ιδρυματισμού

5.2) Η ερευνητική ομάδα αποτελείται από τρεις εξειδικευμένους ανθρώπους της SAPT Hellas με τρεις θεραπευτικούς σκύλους οι οποίοι συγκροτούν την *θεραπευτική ομάδα*, και είναι σε άμεση συνομιλία με τους τρεις επιλεγθέντες περιθαλπόμενους. Η θεραπευτική ομάδα πλαισιώνεται από τρεις εκπαιδευόμενους στην SAPT Hellas (μαζί με τους σκύλους τους), από τον ψυχολόγο του Κέντρου, και από δύο τελειόφοιτες του τμήματος ψυχολογίας των Πανεπιστημίων Αθηνών και Παντείου. Ο ψυχολόγος και όλοι οι εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν ως παρατηρητές. Το σύνολο απαρτίζει την ομάδα της έρευνας.

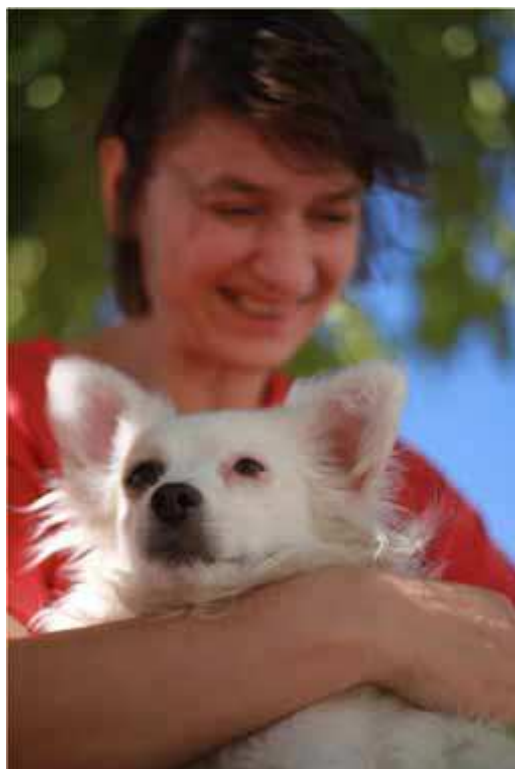
Ημερομηνία εκκίνησης των θεραπευτικών συνεδριών : Δευτέρα 1^η Οκτωβρίου 2012.

Στο παρόν δοκίμιο παρουσιάζονται και σχολιάζονται ενδεικτικά τα αποτελέσματα του πρώτου τριμήνου της έρευνας από την Δευτέρα 1^η Οκτωβρίου έως τη Δευτέρα 17 Δεκεμβρίου 2012. Σύνολο συνεδριών 12.

Προβλεπόμενη διάρκεια της έρευνας: δώδεκα μήνες κατά προσέγγιση.

5.3) Τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού του δείγματος:

α) Η Αθανασία

Νοητική καθυστέρηση, το πιθανότερο **σοβαρή** (ολιγοφροσύνη: νοητικό πηλίκο μάλλον μεταξύ 20-34). Η πνευματική της ηλικία **μεταξύ 4 και 8 ετών**. Η αυτοεξυπηρέτηση και οι κινητικές δεξιότητες είναι χαμηλού επίπεδο έτσι ώστε ν' απαιτείται εποπτεία. Η ανάπτυξη της γλωσσικής επικοινωνίας και αντιληπτικότητας είναι περιορισμένη. Ομιλεί σε γλώσσα με πτωχό λεξιλόγιο (και ατελή σύνταξη). Δε θα μπορούσε ν' αποκτήσει σχολικές γνώσεις (ανάγνωση, γραφή) εκτός ίσως από απλές αριθμητικές έννοιες. Εντούτοις είναι μάλλον ασκήσιμη δηλαδή θεωρούμε ότι μπορεί να μάθει μερικές τυποποιημένες εργασίες και να αναπτύξει τρόπους καλής συμπεριφοράς και δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης (π.χ καθαριότητα, ένδυση, κυκλοφορία, εκτέλεση απλών εργασιών μέσα στην οικογένεια) υπό ανάλογη παρακολούθηση και προστασία (π.χ. προστατευόμενο εργαστήριο).

β) Ο Γιάννης

Ημιπληγικός, ύστερα από αγγειακό εγκεφαλικό επεισόδιο. Κινείται με αναπηρικό αμαξίδιο, εν μέρει αυτοεξυπηρετούμενος. Η έννοια του ψυχοσωματικού «βραδυψυχισμού» είναι προεξάρχουσα στην κλινική εικόνα του. **Πρόκειται για μια έκδηλη βραδύτητα της πορείας των ιδεών(των νοητικών λειτουργιών και της σκέψης) στα πλαίσια διαταραχών της σκέψης. Γενικότερα αφορά σε μια βραδύτητα στην επιτέλεση των ψυχικών αλλά και σωματικών λειτουργιών.**

γ) Ο Σπύρος

Αυτισμός και νοητική καθυστέρηση, το πιθανότερο **βαριά**. Είναι τελείως εξαρτώμενος από το περιβάλλον του (νοητικό πηλίκο μάλλον μικρότερο του 25). Ελλείπει ψυχιατρικής ή άλλης ιατρικής διάγνωσης δε μπορούμε να γνωρίζουμε αν η νοητική στέρωση είναι πρωτοπαθής ή δευτεροπαθής (επί εδάφους σοβαρής ψυχιατρικής διαταραχής). Έχει νοσηλευτεί στην ψυχιατρική κλινική του Αττικού Νοσοκομείου.

Η πνευματική του ηλικία δείχνει να είναι μικρότερη των 4 ετών. Εδώ έχουμε μάλλον σχετική δυσπλασία και στην ανάπτυξη του κρανίου. Χρησιμοποιεί μόνο λίγες λέξεις ή φράσεις ενώ δε μπορεί να φροντίζει τον εαυτόν του παρά μόνο με τη βοήθεια και επιτήρηση νοσοκόμας (εξαρτώμενος από το περιβάλλον). Οι επικοινωνιακές του δυνατότητες είναι άκρως περιορισμένες. Είναι χαρακτηριστική η **ηχολαλία** του δηλαδή η επανάληψη εν είδει ηχούς λέξεως ή φράσεως την οποία εμείς προφέρουμε. Ζει σε καθεστώς εσωτερικής σύγχυσης (καθήλωση σε πρωιμότατα στάδια της ανάπτυξής του). Φαίνεται να μην ξεχωρίζει τον εαυτόν του από το περιβάλλον, από τους άλλους (ετερότητα). Η διαφοροποίηση Εγώ-Μη Εγώ δεν έχει κατακτηθεί, ο Σπύρος ζει σε μια χωροχρονική σύγχυση.

5.4) Η διάδραση

Σταθερό διαδραστικό πλαίσιο τριαδικής αρχιτεκτονικής στην κάθε περίπτωση περιθαλπομένου. Ο καθένας εκ των περιθαλπομένων της έρευνας αλληλεπιδρά με έναν -πάντα τον ίδιο- εξειδικευμένο άνθρωπο της SAPT Hellas ο οποίος είναι συνοδός ενός εκπαιδευτικού σκύλου που επίσης παραμένει σταθερά ο ίδιος. Περιθαλπόμενος και συνοδός συναλλάσσονται αυθόρμητα έχοντας ως ενδιάμεσο αντικείμενο τον σκύλο. Πρόκειται για μια επαφή των τριών η οποία εξελίσσεται και πέραν της αμιγώς λεκτικής επικοινωνίας αφού δεν μπορεί παρά να περιλαμβάνει- μεταξύ άλλων- και την ενασχόληση με τον σκύλο: θωπείες, φροντίδα (τάισμα, χτένισμα κ.λ.π), παιχνίδι, άσκηση δεξιοτήτων στη σχέση με το σκύλο (παραγγέλματα κ.λ.π) και γενικότερα μια αβίαστη κινητικότητα μέσα στο χώρο.

Συχνότητα των συνεδριών: μια φορά εβδομαδιαίως

Διάρκεια έκαστης συνεδρίας: περίπου 60 λεπτά

Μετά το πέρας έκαστης θεραπευτικής συνεδρίας τα μέλη της ερευνητικής ομάδας συνοδευόμενα από τους θεραπευτικούς σκύλους συζητούν επί των παρατηρήσεών τους.

Πρόθεση των συναντήσεων της ομάδας είναι να συνιστά μια εμπεριέχουσα «αγκαλιά», ένα δίκτυ υποστήριξης και προστασίας των περιθαλπομένων αλλά και των συντελεστών της έρευνας. Σε αυτήν την περίπτωση το σύνολο των ερευνητών συγκροτεί ένα container διεργασίας των ερεθισμάτων, μοιράσματος των συγκινήσεων, των εντυπώσεων και των παρατηρήσεών μας.

5.5) Ο τόπος

Η δράση λαμβάνει χώρα στον προαύλιο χώρο του Θ.Χ.Π.ΑΝ.Α (Μονάδα Μελισσίων) εφόσον ο καιρός το επιτρέπει, με εναλλακτική επιλογή το σαλόνι του δευτέρου ορόφου όταν οι καιρικές συνθήκες καθίστανται απαγορευτικές για θύραθεν εξορμήσεις.

5.6 Οι Δυσκολίες

Αναφέρουμε ενδεικτικά τη δυσχέρεια της χωροταξικής «στεγανοποίησης» (περιφρούρησης) του πεδίου δράσης με αποτέλεσμα την αυθόρμητη και καλοπροαίρετη παρείσφρηση μέσα σ' αυτό άλλων περιθλαπομένων που δε συμμετέχουν στην έρευνα και οι οποίοι υποκινούμενοι -προφανώς -από περιέργεια έρχονται να θωπεύσουν τους σκύλους, να παίξουν μαζί τους κ.λ.π.

Επιπροσθέτως καταγράφουμε την αναίτια αρνητική αντίδραση και προκατάληψη πρωτίστως δύο εκ των περιθλαπομένων στην ιδέα της παρουσίας σκύλων-και γενικότερα ζώων εντός του ιδρύματος –μολονότι η εμφάνισή τους στο θεραπευτήριο είναι περιστασιακή, αθόρυβη και άκρως ελεγχόμενη από τους συνοδούς τους.

6) Η έννοια του ενδιάμεσου χώρου: ο «πάγκος εργασίας»

Εξ'ορισμού ο θεραπευτικός σκύλος καθίσταται ο **τρίτος** ανάμεσα στον περιθλαπόμενο και τον συνομιλητή του.

Υποθέτουμε ότι η παρουσία του είναι καταλυτική με την έννοια ότι αποτελεί μια επί πλέον συνιστώσα στην δυαδικότητα προάγοντας την συγκρότηση σχέσεων σε βάθος. Διευκολύνει την ικανότητα του περιθλαπομένου να συνάψει αντικειμενοτρόπες σχέσεις (αντί να παραμείνει στο ναρκισσισμό του).

Υποστηρίζουμε ότι συνιστά ένα **διαμεσολαβητή** ο οποίος εμπεριέχει το στοιχείο του απροσδόκητου και της έκπληξης, διακινεί και διακινείται, διαμορφώνοντας ένα γόνιμο συναισθηματικό κλίμα. Από αυτήν την άποψη η **διαμεσολάβηση** γίνεται μια διαδικασία που δημιουργεί δεσμούς και καθορίζοντας τόσο το ενδοψυχικό όσο και το διυποκειμενικό πεδίο. Πρόκειται για την ιδέα του θεραπευτικού σκύλου ως «*εργαλείου*» ή «*πάγκου εργασίας*» όπου επιτελούνται ψυχικές διεργασίες θεατές και αθέατες (ασυνείδητες).

Ο σκύλος ως **ενδιάμεσο αντικείμενο** ανάμεσα σε δύο υποκείμενα γίνεται το έναυσμα για το ξεδίπλωμα μιας ατομικής ιστορίας, αυτής του περιθλαπόμενου. Ο προσήκων χώρος ανάμεσά τους είναι **ένα ενδιάμεσο πεδίο (ή ενδιάμεσος χώρος)** μια ενδιάμεση περιοχή εμπειρίας.

Κατά τις θεραπευτικές συνεδρίες ο συνοδός των σκύλων ως λειτουργικό τροφοδοτικό αντικείμενο (“good enough mother” κατά Winnicott) προσφέρει στον περιθαλπόμενο -πρωτίστως μέσω του σκύλου (διαμεσολάβηση)- ένα περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύσσονται η δημιουργικότητα και η δυνατότητά του να παίζει.

Το **παιχνίδι** είναι μια συνιστώσα της ψυχικής ζωής-συμπεριλαμβάνει και το σώμα-σοβαρή και απαραίτητη για την ψυχοσεξουαλική εξέλιξη των παιδιών αλλά αποτελεί εξίσου ζωτικό μέρος της ζωής και της παιδείας των ενηλίκων. Εδώ είναι που εκκολάπτεται συν τω χρόνω η φαντασία (αυταπάτη) και η δημιουργική τους δεινότητα η οποία εκφράζεται στους τομείς της τέχνης, της θρησκείας, της επιστημοσύνης κ.λ.π. Είναι ένας ενδιάμεσος χώρος ο οποίος αφορά στην ικανότητα του Εγώ να επινοεί, να αντιλαμβάνεται ένα αντικείμενο και να οργανώνει μαζί του μια στοργική σχέση. Πρόκειται για το χώρο στον οποίο ερείδεται ο συμβολισμός (συμβολική σκέψη).

Κατά τον Winnicott η δημιουργικότητα του ενήλικου αντιστοιχεί-είναι ανάλογη- με το δημιουργικό παιχνίδι του παιδιού. Η ικανότητα για το **παιχνίδι** προεκτείνεται στη συνέχεια μέσα στην φαντασιακή ζωή και τη δημιουργική δουλειά. Ο Freud υποστήριξε ότι συνεισφέρει εξαιρετικά στην ενορμητική διεργασία και αποφόρτιση των εντάσεων.

Το παιχνίδι υπακούει στην αρχή της ευχαρίστησης (αρχή της ηδονής) σε αντιδιαστολή με την κριτική σκέψη η οποία ερείδεται στην πραγματικότητα. Το αντίθετο του παιχνιδιού δεν είναι η σοβαρότητα αλλά η πραγματικότητα. Η **σημασία** του έχει τονιστεί από κλασσικούς διανοητές. Κατά τον Schiller «*ο άνθρωπος παίζει όταν είναι στην κυριολεξία άνθρωπος και είναι ολοκληρωμένος άνθρωπος όταν παίζει*».

Στην παιδαγωγική και στην ψυχοθεραπεία συνιστάται το παιχνίδι κυρίως για την ενίσχυση της μάθησης και την αλλαγή της συμπεριφοράς. Λαμβάνοντας υπόψη ότι πρόκειται επίσης για μια δραστηριότητα των ζώων με πρωτεργάτες τα ανώτερα θηλαστικά υπογραμμίζουμε την καταλυτική συμβολή του σκύλου στη δημιουργία μιας σκηνοθεσίας παιχνιδιού ή οποία με τη σειρά της προάγει την συναισθηματική εκτόνωση (κάθαρση) του περιθαλπομένου.

Εν κατακλείδι: Υποστηρίζουμε ότι ο θεραπευτικός σκύλος ως ενδιάμεσο αντικείμενο διαμεσολαβεί τη σχέση του περιθαλπόμενου με τον συνομιλητή του συνεισφέροντας στη δημιουργική διαδικασία που χτίζεται ανάμεσα στους δύο.

7) Μερική επεξεργασία των αποτελεσμάτων

7.1. Η Αθανασία. Θεραπεύτριες: η Κατερίνα και η τετράποδη Λούνα.

Ο Στέργιος-εκπαιδευόμενος της SAPT Hellas στη θεραπεία μέσω σκύλων κατέθεσε : «αυτό που δίνουμε στους περιθαλπομένους είναι χρόνος με κάποιους που ασχολούνται μαζί τους». Στην περίπτωση της Αθανασίας ο χρόνος έγινε χώρος και ευρυχωρία μέσα της για μπορεί να χωρέσει. Πολύ σύντομα η περιθαλπόμενη άνοιξε το δωμάτιό της και προσκάλεσε τις θεραπεύτριές της για να μοιραστεί μαζί τους τη συλλογή από τις κούκλες της δηλαδή τα υλικά της ψυχής της. Άφησε οι θεραπεύτριες να μπουν στα ενδότερά της και να την «γονιμοποιήσουν».

Η παρέα (υποστήριξη) της Κατερίνας δούλεψε καθώς επικοινωνούσε και νοιαζόταν για την Αθανασία με ενδιάμεσο «καλό αντικείμενο» τη Λούνα. Αν η σκυλίτσα αναπαρίσταται μέσα της ως κάτι καλό δε μπορεί παρά και η θεραπεύτριά της να «γράφει» και να κρατάει μέσα της μέσα της ως κάτι εξίσου καλό

Η μικρή υπόλευκη τετράποδη έδειχνε να απολαμβάνει τα «κοριτσιίστικα» χάδια και τις περιποιήσεις της περιθαλπόμενης. Η Αθανασία είναι σαν ένα κοριτσάκι επτά ετών που παίζοντας αυθόρμητα με το σκυλάκι εύκολα μπορεί να «πλάθεται» και να επηρεάζεται θετικά από την Κατερίνα. Είναι ως εάν η Λούνα να προάγει την συναλλαγή της περιθαλπόμενης με την θεραπεύτρια της «λιπαίνοντας» τον ενδιάμεσο χώρο ανάμεσά τους. Η απαραίτητη εμπιστοσύνη χτίστηκε σύντομα και η Αθανασία με την παρακίνηση της Κατερίνας και την «αντιφοβική» διαμεσολάβηση της Λούνας άρχισε να φοβάται λιγότερο τον ανελκυστήρα και να αντέχει να μπαίνει μέσα σ'αυτόν. Η παρουσία της Λούνας και το παιχνίδι μαζί της την παρασύρει για λίγο, την κάνει να ξεχνιέται, η λιβιδώς μεταφέρεται από το φοβικό αντικείμενο (ανελκυστήρας) στο καλό (Λούνα). Τότε είναι που η φοβία της αμβλύνεται.

Ιδού η αντιφοβική λειτουργία του θεραπευτικού σκύλου. Υποθέτουμε ότι χωρίς τη διαμεσολάβηση της Λούνας η υποχώρηση της φοβίας της Αθανασίας θα έπαιρνε πολύ περισσότερο χρόνο.

Η άσκηση της Αθανασίας για οριοθέτηση της Λούνας μεταφέρθηκε στη οριοθέτηση της σχέσης της με την καταπιεστική και εκμεταλλευτική συγκάτοικο της Βάσω. Η

Κατερίνα ως εμπνευσμένη θεραπεύτρια μαθαίνει τη Βάσω να κουμαντάρει και να ελέγχει τη Λούνα επισημαίνοντας τις ομοιότητες και αναλογίες της επαφής της με την σκυλίτσα με την επικοινωνία της με τη Βάσω. Η Αθανασία

Ιδού η οργανωτική λειτουργία του θεραπευτικού σκύλου. Η Αθανασία ασκείται στην ανάπτυξη δεξιοτήτων στη σχέση της με τη Λούνα και θα προσδοκούσαμε αυτό να γίνεται μάθημα ως προς την ασφαλέστερη συνεννόησή της με την συγκάτοικό της και γενικότερα στη λυσιτελή επικοινωνία της με το περιβάλλον.

7.2. Ο Γιάννης. Θεραπευτές: ο Γιάννης και η τετράποδη Μπαλού. Βοηθοί: η Ρόη και η Γεωργία με τη σκυλίτσα της (Γκρίζλι).

Φαίνεται ότι ο περιθαλπόμενος συμπυκνώνει τα χαρακτηριστικά της πλειοψηφίας των περιθαλπομένων που φιλοξενούμε στο Θ.Χ.Π.ΑΝ.Α. Τα έχουμε περιγράψει σε αρκετά κείμενά μας, εντούτοις παραθέτουμε και εδώ την προεξάρχουσα κλινική εικόνα.

Ο Γιάννης έκανε ζωή λάγνα και υπερβατική με κραιπάλες και ασωτίες κατά το εκρηκτικό πρότυπο του “lover and fighter”. Πήγε κόντρα στους κοινωνικούς περιορισμούς, τους νόμους και την ιεραρχία. Συμπυκνώνει γενικότερα την εικόνα του ασυμβίβαστου ανθρώπου, ο οποίος -ως εκ τούτου- έζησε στις παρυφές του κοινωνικού ιστού σε σχετική ρήξη με τους θεσμούς.

Πρόκειται για την άλλη όψη της ζωής, για επιλογές ζωής οι οποίες υπηρέτησαν πρωτίστως την «αρχή της ευχαρίστησης»(Freud). Η πλήρης υποταγή του υποκειμένου στην αρχή της ευχαρίστησης δεν επιτρέπει τη ζωή, δεν την εξασφαλίζει. Εδώ το υποκείμενο είναι έρμαιο στην ενορμητική του ικανοποίηση.

Κατά τον συγγραφέα Μιχάλη Καραγάτση «η καταστροφή συντελείται από τη στιγμή που καταλύεται το σύνορο που χωρίζει το Πάθος από το Λόγο και επιχειρείται έτσι η υπέρβαση»

Η ιδρυματική ζωή του Γιάννη στο θεραπευτήριο συνιστά την κατάληξη- απόηχο μιας ζωής, της δικής του, την οποία εν πολλοίς *ζόδεψε* ανεργάτιστα και διαρροϊκά, την *ξεπούλησε* ως *επιμηθέας* και την *έκαψε* μέσα στη *φωτιά* των ασυγκράτητων παθών του. «*Έχει φλόγα*» θα πει ο Δημήτρης (θεραπευτής του).

Στις ατομικές διαδρομές και επιλογές είναι οι μηχανισμοί αποτυχίας που είχαν το πάνω χέρι μ'έναν επαναλαμβανόμενο τρόπο ώστε να μιλάμε για μια *αρνητικοποίηση* της ζωής του (αυτοκαταστροφή ή ενόρμηση του θανάτου κατά Freud).

Τα αγγειακά εγκεφαλικά του επεισόδια συνιστούν την «κατάρρα» αλλά και η «ευχή» της ζωής του. Τον σταματάνε, τον καθλώνουν επί του πραγματικού σε σωματικό επίπεδο αποψευδαισθητοποιώντας την *αυταπάτη* μιας παντοδύναμης και ισόθεης αναπαράστασης εαυτού (Εγώ υπερβατικό, υπεράνω των ανθρώπινων νόμων). Όταν έσωθεν δε συγκρατείται και περιορίζεται αποδεχόμενος το περιορισμένο της ύπαρξής –γίνεται λόγος για ελλειμματικό Υπερεγώ- ένα πραγματικό εξωτερικό γεγονός (το αγγειακό εγκεφαλικό επεισόδιο) έρχεται να τον σταματήσει (ευνουχισμός) από τη θανατερή φόρα που έχει πάρει. Άλλως ειπείν όταν οι ευνουχισμοί δε λειτουργούν στο συμβολικό επίπεδο (υπερεγωτική λειτουργία) ο ευνουχισμός μπορεί να λάβει χώρα επί του πραγματικού μέσα από ένα αληθινό (και όχι συμβολικό) καθηλωτικό γεγονός. Χωρίς τη συγκυρία του εξωτερικού σταματήματος-έστω με κόστος μια βαρεία σωματική αναπηρία-είναι πολύ πιθανό ο Γιάννης σήμερα να μη ζούσε βουτηγμένος μέσα στη δίνη της αυτοκαταστροφής.

Η κλινική του εικόνα *συγκεντρώνει αρκετά χαρακτηριστικά του φάσματος των διαταραχών προσωπικότητας* (ή συμπεριφοράς). Είναι *παρορμητικός, αυτό/ετεροκαταστροφικός, συχνά βίαιος, πρώην χρήστης ουσιών* («*Πονηροί και γόητες, πλανώντες και πλανόμενοι*» Άγιος Αυγουστίνος «*Εξομολογήσεις*»).

Στις διαταραχές προσωπικότητας και συμπεριφοράς έχουμε *εκφορτίσεις στο συμπεριφορικό επίπεδο*. Αυτές αφορούν στο άμεσο πέρασμα στην πράξη έτσι ώστε το Εγώ ν'ανακουφίζεται από τις εσωτερικές «*καταιγίδες*» (ανακουφιστική ναρκισσιστική συμπεριφορά). Πρόκειται για *ανακούφιση* η οποία έχει να κάνει με το άδειασμα της έντασης (ξέσπασμα) επειδή το Εγώ δε μπορεί καθόλου να κρατήσει μέσα του το δυσάρεστο: π.χ. *εξυβρίζω έργω και λόγω το διευθυντή μου*. Πρόκειται για *εκφορτίσεις σε επίπεδο συμπεριφοράς*.

Εκδηλώσεις στο συμπεριφορικό επίπεδο έχουν να κάνουν με το *πέρασμα στην πράξη*. Αυτή η συμπεριφορά λίγο έχει να κάνει με την σκέψη την κρίση, την αμφιβολία, με επερωτήσεις εαυτού, με την ενδοσκόπηση τελικά. Δεν αναφερόμαστε

εδώ στο πράττειν ως αποτέλεσμα οργανωμένων διαδικασιών σκέψης. Σε αυτήν την περίπτωση το ψυχικό όργανο αποτυγχάνει να απορροφήσει τις εντάσεις.

Στην περίπτωση του Γιάννη η όλη θεραπευτική προσέγγιση συντέινε τα μέγιστα στο ενορμητικό του ξύπνημα. Όταν ο στεγνωμένος οργανισμός του (κατάθλιψη, ιδρυματισμός) άρχισε να αρδεύεται συγκινησιακά «ο κόσμος άρχισε να μπαίνει στη θέση του». Η σκέψη του ζεστάθηκε και άρχισε να δουλεύει, ο λόγος του γινόταν ολοένα αμεσότερος επικοινωνιακότερος και ενίοτε ένθερμος. Η εικόνα του βραδυψυχισμού δεν υφίσταται πλέον. Ο Γιάννης κάθε Δευτέρα περιμένει τους θεραπευτές του Δημήτρη και Μπαλού έχοντας αναπτύξει αληθινούς δεσμούς μαζί τους. Η ερωτική περιπετειώδης κράση του ήρθε στο προσκήνιο. Ξεχειλίζει από αντρίκιες φιλοφρονήσεις και να εδώ η αξία της Μπαλού αλλά πρωτίστως της μικρής παιχνιδιάρας (μαθητευόμενης) Γκρίζλι.

Η τρυφερότητα και ο ερωτισμός του για τη Γεωργία αλλά πάνω απ'όλα για τις «ματάρες» της Ρόης μπορούν άφοβα να διαμεσολαβούνται από τα σκυλάκια και να μεταφέρονται σ'αυτά (μετάθεση). Εκεί που δεν του επιτρέπεται να πει στη Ρόη «έλα κάτσε στα πόδια μου»(ματαίωση του Εγώ) το λέει το ζει και το απολαμβάνει διαμέσου της Γκρίζλι που την προσκαλεί ένθερμα ν'ανέβει πάνω του κι εκείνη παιχνιδιάρικα ανταποκρίνεται. Στο μέτρο που δε μπορεί να χαϊδέψει τα μαλλιά της Ρόης ευχαριστείται χαϊδεύοντας τη Μπαλού.

Ιδού η λειτουργία των θεραπευτικών σκύλων ως αντικειμένων μετάθεσης συγκινήσεων. Η ενστικτώδης διέγερση διαμεσολαβείται (συγκρατείται, αναχαιτίζεται) από το ως εάν αντικείμενο και μετατίθεται πάνω σ'αυτό αντί να εκφορτίζεται πάνω σ'εκείνο το οποίο η πραγματικότητα του απαγορεύει, με τις προσήκουσες αυτοκαταστροφικές συνέπειες (ενόρμηση του θανάτου κατά Freud).

Η μεταβίβαση ως προεξάρχουσα λειτουργία σε κάθε θεραπευτική σχέση είναι και εδώ ενεργός και εκφράζεται πρωτίστως μέσω των δύο συμβολικών ονείρων που έκανε ο περιθαλπόμενος και τα οποία αφηγήθηκε στο Δημήτρη. Είναι τα «*δώρα*» που του έκανε σαν αντάλλαγμα για τη φροντίδα που ο θεραπευτής του απλόχερα του προσφέρει.

Στο πρώτο όνειρο είδε την πρώην γυναίκα του. Πρόκειται για μια ένδειξη της διαδικασίας εσωτερικεύσεως των «*γυναικών της ζωής του*» (Γεωργία και Ρόη) που κάθε Δευτέρα του διανθίζουν τη ζωή.

Στο Δεύτερο όνειρο ονειρεύτηκε τον πατέρα του ο οποίος του έλεγε να αφήσει τα χασίσια και διάφορα τέτοια. Να πώς ο περιθαλπόμενος ενδοβάλλει τη σχέση του με

τον Δημήτρη ως (οργανωτική) αναπαράσταση της πατρικής λειτουργίας (δόμηση της υπερεγωτικής λειτουργίας).

Υποθέτουμε ότι ο σκύλος ως ενδιάμεσο (καλό) αντικείμενο προάγει εντονότερα μεταβιβαστικά φαινόμενα τα οποία έρχονται στο προσκήνιο νωρίτερα απ'ότι χωρίς τη διαμεσολάβησή του.

Ο Σπύρος, Θεραπεύτριες: η Χριστίνα και η τετράποδη Γουάκι.

Διαγνωστικά κρατάμε τα ιατρικά δεδομένα που συνοδεύουν τον Σπύρο κατά την εισαγωγή του στο Θ.Χ.Π.ΑΝ.Α δηλαδή συνοσηρότητα νοητικής στέρησης και διαταραχών του αυτιστικού φάσματος.

Κατά τη γνώμη μας το πρωτοπαθές νοσηρό έδαφος είναι ο αυτισμός στον οποίο επιπροστέθηκε η νοητική στέρηση λόγω των εξαθλιωμένων συνθηκών διαβίωσης παιδιόθεν (περιβαλλοντική καθυστέρηση). Με αυτήν την άποψη φαίνεται να συνάδει και η ευαίσθητη παρατήρηση της ασκούμενης τελειόφοιτης ψυχολόγου Κωνσταντίνας Παπαηλιά: *«Πολλές φορές παίρνει ένα ύφος σοβαρό σαν υγιούς σκεπτόμενου ενήλικα ανθρώπου και αυτό είναι πολύ περίεργο».*

Μια σειρά συμπτωμάτων που παρατηρήσαμε κατά τις θεραπευτικές συνεδρίες μας παραπέμπει στο αυτιστικό φάσμα και γενικότερα στις διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές

Κατ'αρχάς **ηχολαλεί** και αυτό γίνεται άμεσα αντιληπτό ακόμα και από τον πιο αμήνητο παρατηρητή. Πρόκειται για μια από τις δύο χαρακτηριστικότερες **γλωσσικές ιδιορρυθμίες** στον αυτισμό και έχει να κάνει με μια γενικότερη δυσκολία στην κατανόηση του λόγου. Παρενθετικά σημειώνουμε ότι το φαινόμενο της ηχολαλίας (καθώς και της ηχοπραξίας) έχει περιγραφεί και στον κατατονικό τύπο σχιζοφρένειας.

Στην ηχολαλία έχουμε μια συνεχή επανάληψη των λέξεων ή προτάσεων που ήδη έχουν ακουστεί. Πρόκειται για την χωρίς κατανόηση κυριολεκτική επανάληψη λέξεων ή φράσεων που έχει πει κάποιος άλλος ή που το υποκείμενο άκουσε σε ανύποπτο χρόνο. Έχει σαν υπόβαθρο, εγκεφαλικές δυσλειτουργίες, οι οποίες επιτείνονται από την ψυχολογική επιβάρυνση. Επομένως η ομιλία του Σπύρου δεν είναι αυθόρμητη και επικοινωνιακή, δεν μπορεί να παράγει (αυθόρμητες) ιδέες. Η γλωσσική του επεξεργασία χωλαίνει. Σπανιότατα, μπορεί να καταφεύγει αδιάκριτα στη χρήση εκφράσεων και προτάσεων που έχει μάθει απέξω, από άλλους χωρίς να τις αναλύει ως προς το νόημά τους .

Εντούτοις σημειώνουμε ότι η ηχολαλία του συνιστά την ιδιόμορφη προσπάθειά του για διάδραση με το περιβάλλον (παραγωγική θετική συμπτωματολογία). Η ηχολαλία μπορεί να θεωρηθεί ως προσπάθεια επικοινωνίας του Σπύρου ή ως παιχνίδι με τη γλώσσα. Υποθέτουμε ότι συχνά δεν αποτελεί μόνο μια χρήση της γλώσσας που στερείται νοήματος -όπως πιστευόταν κάποτε- αλλά μια προσπάθεια ελέγχου της κατάστασης με περιορισμένα διαθέσιμα μέσα.

Εν κατακλείδι υποστηρίζουμε ότι ο Σπύρος-στα πλαίσια του αυτιστικού φάσματος- προσπαθεί να επικοινωνήσει μόνο που έχει στη διάθεσή του περιορισμένα μέσα. Όλοι παρατηρήσαμε σε ποιόν βαθμό επιδιώκει την επικοινωνία με το δικόν του τρόπο.

Υποθέτουμε ότι παρουσιάζει περισσότερη ηχολαλία όταν είναι κουρασμένος, πεινάει, βαριέται ή βρίσκεται σε υπερδιέγερση. Τότε μπορεί να την χρησιμοποιεί για να ηρεμήσει.

Γενικά μπορεί να πρόκειται για **άμεση ηχολαλία** όπως στην περίπτωση του Σπύρου (η επανάληψη γίνεται αμέσως ή λίγο χρόνο μετά την παραγωγή του προτύπου ομιλίας) ή **καθυστερημένη-ετεροχρονισμένη ηχολαλία** (η επανάληψη γίνεται αρκετή ώρα μετά την παραγωγή των λεγομένων). Στην πρώτη περίπτωση εμπλέκεται η βραχυπρόθεσμη μνήμη, στη δεύτερη η μακροπρόθεσμη.

*Εδώ μπορούμε να επιπροσθέσουμε μια «θετική» πλευρά της ηχολαλίας: παραπέμπει σε μια **ισχυρή μνήμη** και σε **δυνατότητες μάθησης** μέσω της μίμησης, παράμετροι τις οποίες μπορούμε να εκμεταλλευτούμε κατά την εκπαίδευσή του. Το είδαμε στην πράξη*

Πολύ γρήγορα, από την τρίτη κιόλας συνεδρία ο Σπύρος-από Δευτέρα σε Δευτέρα-δεν παραλείπει να επαναλαμβάνει(μιμητικά) τα παραγγέλματα που προσπαθεί να του μάθει η Χριστίνα(«Γουάκι κάτω», «Γουάκι πάμε» κ.λ.π). Υποστηρίζουμε ότι μολονότι δε φτάνει να κρατάει τη συνέχεια των πραγμάτων ενδοψυχικά μέσω εσωτερικεύσεων, εντούτοις μέσω της μίμησης και της μηχανιστικής επανάληψης μπορεί κάτι να «κρατάει»(κάτι να του μένει) έστω εν είδει εξωτερικής εγγραφής και αυτό είναι ήδη μια δυνατότητα από το απελπιστικό κενό του τίποτα. Με αυτήν την(πρωτόγονη) λειτουργία στο δυναμικό του ο Σπύρος μπορεί και θέλει να επικοινωνεί με το περιβάλλον του, είναι ο τρόπος που διαθέτει, τα μέσα που έχει για να σχετίζεται μαζί μας. Είναι άλλωστε ο μόνος εκ των τριών περιθالπομένων της έρευνας ο οποίος μετά την μεσημβρινή διακοπή για φαγητό ξαναγυρίζει στην παρέα μας καθώς συζητάμε και μοιραζόμαστε τις εμπειρίες της θεραπευτικής δουλειάς μας.

Η έξοδος του Σπύρου από τον αυτιστικό του θύλακο! Ιδού μια προφανής ένδειξη προσφοράς –και επιτυχίας-του προγράμματος υποστήριξης ιδρυματικών περιθالπομένων μέσω θεραπευτικών σκύλων.

Μήπως με την πολλαπλή επανάληψη θα αρχίσει να νοηματοδοτεί(να εσωτερικεύει) πράγματα και σχέσεις; Αυτό θα ήταν θεωρητικά η ιδεατή εξέλιξη. Προσώρας ό,τι κάνει είναι μίμηση και όχι μάθηση. Εντούτοις είχαμε στιγμιότυπα «αναλαμπών» όπου οι πράξεις του έδειχναν να είναι σαν μάθηση και τα λόγια του να γίνονται σαν λόγος (νοηματοδότηση των λέξεων) μόνο που αυτό δεν κρατάει παρά ελάχιστα.

Σημείωση Η μίμηση σε αντιδιαστολή με τη διαδικασία εσωτερίκευσης-ενδοβολής που προϋποθέτει η μάθηση είναι ένας συνειδητός μηχανισμός. Ξεκινά πρώιμα (πρωιμότητα της μιμητικής διαδικασίας στα βρέφη) και είναι ο προάγγελος των ταυτισιακών διεργασιών οι οποίες προεξάρχουν στην μάθηση(εσωτερίκευση της γνώσης). Οι ταυτίσεις σχετίζονται με την έννοια της **προσκτήσεως** Πρόκειται για γενικές κινήσεις του «**βάζω μέσα μου**». Στον αυτισμό δεν υπάρχει δυνατότητα εσωτερίκευσης-και άρα μάθησης-, γιατί δεν υπάρχει επιθυμία πρόσκτησης

Επιπροσθέτως ο Σπύρος **αντιστρέφει τις προσωπικές αντωνυμίες (αντιστροφή των αντωνυμιών Εγώ-Εσύ)** δηλαδή εκφράζει τις επιθυμίες του ή απαντά σε λάθος πρόσωπο, δυσκολεύεται να χρησιμοποιήσει σωστά το «εγώ» και το «εσύ». π.χ. αντί να πει «θέλω τσιγάρο», λέει «θέλεις τσιγάρο». Εάν τον ρωτήσουμε «θέλεις ένα τσιγάρο;» το πιθανότερο είναι ότι θα επαναλάβει «θέλεις ένα τσιγάρο;» εννοώντας

«εγώ». Πρόκειται για τη δεύτερη **γλωσσική ιδιορρυθμία** που απαντάται στις διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές και στον αυτισμό.

Εδώ δε θα μπορούσαμε να μην διαγνώσουμε την καθήλωση του Εγώ του σε εξαιρετικά πρώιμα στάδια της ψυχοσεξουαλικής εξέλιξης (έξι πρώτοι μήνες της ζωής), όπου δεν έχει ακόμα κατακτηθεί η διαφοροποίηση Εγώ-Μη Εγώ.

Σημείωση: Στην ψυχαναλυτική οπτική δε νοείται διάγνωση χωρίς την έννοια της καθήλωσης η οποία με τη σειρά της παραπέμπει σε αυτήν της παλινδρόμησης

Είναι επίσης σαφής η δυσκολία στην ανάπτυξη συζήτησης με τον Σπύρο και η διατήρησή της, ίδιον επίσης των αναπτυξιακών διαταραχών, επειδή χωλαίνει-μεταξύ άλλων- ο λεγόμενος **μεταφορικός λόγος** (δεν έχει αφαιρετική σκέψη). Ο «Λόγος» του είναι απομεταφοροποιημένος οπότε έχει δυσκολία στην κατανόηση της γλώσσας και παρουσιάζει κυριολεκτικό τρόπο σκέψης γεγονός που συνδέεται με την **περιορισμένη νοητική του ευκαμψία**. Ως αποτέλεσμα ο Σπύρος αποδίδει στις λέξεις μόνο την κυριολεκτική τους σημασία και συνήθως δεν επεξεργάζεται τους ιδιοματισμούς, το χιούμορ τον σαρκασμό.

Στο πλαίσιο της ίδιας νοσογραφίας εμφανίζει **εμμονικά χαρακτηριστικά**, όπως το να επαναλαμβάνει με επιμονή το ίδιο θέμα. Γενικότερα ο Σπύρος έχει **στερεοτυπικές αντιδράσεις, επαναληπτικές και διασπαστικές συμπεριφορές**. Μπορεί να ασχολείται εμμονικά με συγκεκριμένα αντικείμενα ή ακόμη και μέρη του σώματός του ή να προσκολλάται σε αντικείμενα για ώρες. Επικεντρώνονται σε πολύ μικρές και ασήμαντες λεπτομέρειες.

Τον είδαμε επανειλημμένως να κοιτάζει επίμονα τα νύχια του ή να ασχολείται με το καύκαλο από το κάψιμο του δακτύλου του σε βαθμό ώστε ν'αποσπάται άκρως η προσοχή του από οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα,. Εμμένει στα δικά του θέματα. Τότε δεν ακολουθεί εντολές και μοιάζει να μην ακούει.

Ιδού σε όλο του το μεγαλείο το ναρκισσιστικό υπόβαθρο στον αυτισμό (καθήλωση της λιβιδούς στο στάδιο του πρωτογενούς ναρκισσισμού). Βρισκόμαστε στο πρώιμο στάδιο της ψυχοσεξουαλικής εξέλιξης πριν από το σχηματισμό του ΕΓΩ. Είναι το σώμα το οποίο αποτελεί το πρώτο αντικείμενο των λιβιδινικών επενδύσεων. Θα λέγαμε ένας σωματικός ναρκισσισμός. Ο Σπύρος δε φεύγει εύκολα έξω από το σώμα του.

Στο κεφάλαιο των προσκολλησέων του δε θα μπορούσαμε να μη σχολιάσουμε και την **άρνησή του να καταπιεί την τροφή** του την οποία κρατάει σε μορφή μπουκιάς μέσα στο στόμα του.

Είναι σαφές το αδιαφοροποίητο Εγώ-Μη Εγώ η καθήλωση της λιβιδούς στη συμβιωτική σχέση με το αντικείμενο και ως εκ τούτου η αδυναμία αποχωρισμού του απ'αυτό. Όταν γεννιέται το παιδί, εν αρχή το στόμα του είναι γεμάτο μόνο από αντικείμενο, το στήθος της μητέρας. Μιλάμε τότε για κενό στόματος (εμπειρία κενού) στο μέτρο που οι κραυγές του είναι άναρθρες (συλλαβές, κινήσεις γλώσσας, κλάμα). Σ' ένα δεύτερο χρόνο με τη συνεχή στήριξη της μητέρας, η γλώσσα θα «διατάξει» το «αυτογέμισμα»: Πρόκειται για το πέρασμα του γεμάτου από το στήθος (πράγμα) στόματος στο γεμάτο από λέξεις στόμα(γλωσσικό γέμισμα): από το πράγμα περνάω στη γλώσσα, σε λέξεις που απευθύνονται στο αντικείμενο («ο λόγος μου χόρτασε και το φαί σου φάτο»). Οι λέξεις με σημαία (συμβολισμός) αντικαθιστούν το μητρικό αντικείμενο. Η δυνατότητα να πενθήσω είναι συνυφασμένη με τη δυνατότητα να μιλήσω. Γεμίζω το στόμα μου με λέξεις και αυτό συνιστά το μεταφορικό γεφύρωμα της απώλειας: την απώλεια την κάνω αναπαράσταση. Έτσι ζαναχτίζω τη σχέση με το αντικείμενο που έχασα, όταν το Εγώ μου είναι μάχιμο (νευρωτικές οργανώσεις).

Όταν το πράγμα δεν μπορεί να μιληθεί, δεν μπορεί να πενθηθεί. Πένθος είναι το να μπορώ να γεμίζω το στόμα μου με λέξεις. Πρόκειται για την λεκτική μεταβολή του κενού που προκύπτει από την απώλεια. Όταν ονοματίζεις ένα πράγμα, κάνεις και το πένθος του.

Στην περίπτωση του Σπύρου το αντικείμενο δεν πενθείται δε μπορεί να το αποχωρίζεται(δεν καταπίνει τη μπουκιά του, δεν της επιτρέπει να φύγει), , δεν είναι σε θέση να το χάνει(άγχος αποχωρισμού) οπότε το συγκρατεί στοματικά. Το Εγώ του δε μπορεί να διεργάζεται απώλειες, οπότε ενσωματώνει(εγκυστώνει) το αντικείμενο. Ιδού η παρατεταμένη μάζηση(εν είδει μηρυκασμού) ως υποκατάστατο του θηλασμού, της θηλής που δε μπορεί ν'αποχαιρετήσει, αρνείται ν'αφήσει να χαθεί. Η μπουκιά έρχεται να του γεμίσει το στόμα με «πράγμα» αφού-ελλείψει συμβολικού λόγου-δε μπορεί να το γεμίσει με λέξεις που θα έρχονταν να σημάνουν το(χαμένο) πράγμα, δηλαδή την θηλή.

Παρομοίως το **παιχνίδι του με την Χριστίνα και τη Γουάκι** είναι στερεοτυπικό και ιδιόρρυθμο. Δεν μπορεί να παίζει δημιουργικά. Ο Σπύρος έχει δυσκολία να κάνει φανταστικό παιχνίδι με παιχνίδια ή με άλλους ανθρώπους.

Είναι προφανής η **δυσχέρειά του στην έκφραση των επιθυμιών** και των συναισθημάτων. Εντούτοις είναι σε θέση να εκφράζει συναίσθημα και τρυφερότητα (πρωτίστως στη Γουάκι) κάτι που τον καθιστά ιδιαίτερα αγαπητό.

Ο Σπύρος έχει **δυσχέρεια στη βλεμματική επαφή** πρωτίστως με την θεραπεύτριά του (φτωχή βλεμματική επαφή με πρόσωπα και αντικείμενα.) Γενικά αποφεύγει τη βλεμματική επαφή (δεν σε κοιτάει στα μάτια). Αυτό συμβαίνει γιατί εμφανίζει αισθητηριακές διαταραχές. Αντιλαμβάνεται πολύ πιο έντονα από εμάς τα οπτικά, ακουστικά, οσφρητικά, γευστικά, απτικά ερεθίσματα, με αποτέλεσμα να παρουσιάζει παράξενες αντιδράσεις στην παρουσία αυτών των ερεθισμάτων. Το ν'αποστρέφει το βλέμμα του ή να κλείνει τα μάτια του ισοδυναμεί (κατ'αναλογία) με τις περσίδες και τα παντζούρια που κλείνουμε ή τις κουρτίνες που τραβάμε για να μην μας τυφλώνει το φώς...

*Είναι προφανές το **αλεξιερεθιστικό έλλειμμα** του (πρωτόγονου) Εγώ του. Η αλεξιερεθιστική λειτουργία συμπίπτει πρωτίστως με την αμυντική εργασία του ψυχικού μας οργάνου (ψυχική εργασία ή ψυχοποίηση) μέσω της οποίας το Εγώ μας προστατεύεται από τυχόν καταιγισμό διεγέρσεων (εσωτερική τρικυμία, αναστατώσεις κ.λ.π). **Υποθέτουμε ότι στην περίπτωση του Σπύρου η Γουάκι έπαιξε έναν καθοριστικό ρόλο αλεξιερεθιστικού αντικειμένου(αλεξιερεθιστική λειτουργία) προστατεύοντας το εξ'ορισμού αρχαϊκό, ευάλωτο και ανυπεράσπιστο Εγώ του από την πληθώρα των διεγέρσεων της περιρρέουσας ατμόσφαιρας της έρευνας (πολύς και διαφορετικός κόσμος γύρω του, μαθησιακές απαιτήσεις εκ μέρους της θεραπεύτριάς του κ.λ.π). Κατανοούμε τώρα σε ποιο βαθμό τον αποδιοργάνωσε η κάμερα. Παρενθετικά αναδεικνύουμε εδώ και τον κατευναστικό ρόλο του τσιγάρου το οποίο όλοι μας παρατηρήσαμε να ρουφάει με σχεδόν ηδονική απόλαυση σαν το μωρό που θηλάζει! Πρόκειται για την καταφυγή του στην εξωτερική ουσία ως έσχατο αλεξιερεθιστικό καταφύγιο.***

Θεωρούμε ότι δίχως τη Γουάκι ως διαμεσολαβητή η σχέση δασκάλου-μαθητευόμενου θα είχε εκφυλιστεί φτάνοντας ενδεχομένως σε αδιέξοδο. Πρόκειται για τη λειτουργία του θεραπευτικού σκύλου ως «λιπαντικού» άμβλυνσης των τριβών στην αντικειμενοτρόπο δυαδική σχέση και ως μέσον διατήρησης του ενδιαφέροντος. Παρατηρήσαμε πόσο κοντύτερα μπορεί να βρίσκεται με τη Γουάκι, να τη χαϊδεύει και να την κοιτάζει στα μάτια ευκολότερα. Η Γουάκι δεν προβάλλει καμιάν απαίτηση

επομένως αυτή δεν τον αναστατώνει. Έτσι μπορούμε να διακρίνουμε την ουδό εκείνη, το κατώφλι πέραν του οποίου όπως παρατηρήσαμε ο Σπύρος αποδιοργανώνεται (άγχος). Απαίτηση και πειθαρχία συνιστούν ένταση την οποία πέραν ενός ορίου φαίνεται να την βιώνει ως αποδιοργανωτική (σύγχυση). Επανέρχεται στην παρέα μας όταν έχει αμβλυνηθεί το αποδιοργανωτικό άγχος μετά το φαί του. Τρώγοντας, εκείνος βεβαιώνεται ότι δεν έχασε το αντικείμενο (το «πράγμα» είναι μέσα στο στόμα του. Επίσης παίρνει για λίγο απόσταση από την απαιτητική δουλειά και επανέρχεται μαζί μας σε συνθήκες -πλέον- χαλάρωσης και «διαλείμματος».

Δυσκολίες στη διατροφή μεταξύ των οποίων και η υπερφαγία (προεξάρχουσα στη ζωή του Σπύρου) έχουν περιγραφεί στη νοσογραφία του αυτιστικού συνδρόμου. Εδώ βέβαια έχουμε και το τραυματικό και άκρως στερημένο παρελθόν του περιθαλπομένου -πλήρες ελλείψεων και παραμέλησης -το οποίο θα μπορούσε να σχετίζεται με την βουλμία του και τις εν γένει διατροφικές του συνήθειες.

Η σωματική και ψυχολογική βία που φαίνεται ότι υπέστη-κατά το κοινωνικό ιστορικό-θα μπορούσε ενδεχομένως να συνδέεται και με την στερεοτυπική στιχομυθία προς τη Γουάκι (μ' αγαπάει ε; μ' αγαπάει κ.λ.π)

Επισημάνσεις:

Οι απαιτήσεις μας από τον Σπύρο πρέπει να φτάνουν στο επίπεδο που αυτός μπορεί ν' ανταπεξέλθει. Επίσης καλούμαστε να χρησιμοποιούμε απλά πρότυπα λεκτικής παραγωγής. Το παιχνίδι ενδείκνυται στο έπακρο.

8) Συμπεράσματα συζήτηση

Έως τώρα (1 Οκτωβρίου έως 17 Δεκεμβρίου 2012) είχαμε την ευκαιρία να παρατηρήσουμε την ενδιάμεση λειτουργία του σκύλου πρωτίστως ως:

- αντιφοβικό αντικείμενο
- αντικείμενο μετάθεσης και μεταβίβασης
- αλεξιερεθιστικό αντικείμενο
- αντικείμενο παιχνιδιού και μέσον έκφρασης τρυφερότητας

Σε όλες τις περιπτώσεις ο θεραπευτικός σκύλος-σε συνδυασμό πάντα με τον εκπαιδευμένο συνοδό του-έπαιξε ένα γενικότερο ρόλο ως οργανωτικό αντικείμενο άσκησης και προαγωγής των δεξιοτήτων των τριών περιθαλπομένων της έρευνας.

Πρόκειται μόνο για μερικές πρωτόλειες πτυχές της έρευνας. Από τη στιγμή που πρόκειται για ένα διαδραστικό τοπίο των τριών η δυναμική είναι συνθετότερη από τη δυαδική σχέση και επομένως αυξάνονται οι συνδυασμοί των σχέσεων και τα οπτικά πεδία από τα οποία μπορούμε να παρατηρούμε και να διερευνούμε.

Σε ότι αφορά τις αλλαγές (εξέλιξη) των περιθαλπομένων το ερώτημα που απασχολεί ολόκληρη την ερευνητική ομάδα είναι σε ποιο βαθμό αυτές εγκαθίστανται στη ζωή τους ώστε να κρατάνε, να έχουν διάρκεια, ή αντιθέτως χάνονται όταν λείπει η επαφή με τους θεραπευτές τους. Αυτό είναι ένα θέμα που μπορεί να εξετάζεται κατά περίπτωση. Είναι σαφώς περισσότερες οι δυνατότητες εσωτερικεύσεως του Γιάννη ο οποίος δε νοσεί ψυχοδιανοητικά σε σχέση με την Αθανασία που είναι διανοητικά καθυστερημένη και το Σπύρο ο οποίος είναι αυτιστικός και καθυστερημένος.

Διακρίνουμε τη ναρκισσιστική ανάγκη των θεραπειών ν'αφήσουν το ίχνος τους διαχρονικά στη ζωή των περιθαλπομένων.

Επιπροσθέτως πίσω από αυτήν την έγνοια των θεραπειών φαίνεται να σοβεί το άγχος αποχωρισμού. Υπό αυτό το πρίσμα το ερώτημα της ερευνητικής ομάδας θα μπορούσε να διατυπώνεται ως εξής: *«τι θα απογίνουν οι περιθαλπόμενοι όταν θα σταματήσει η έρευνα και δε θα ερχόμαστε πια;»*. Το ερώτημα αυτό με τη σειρά του δεν είναι παρά μια προβολή στους περιθαλπόμενους του δικού τους άγχους αποχωρισμού, στην προοπτική του τέλους της έρευνας: *«τι θα πάθουμε όταν σταματήσει η έρευνα και δε θα συναντιόμαστε πια;»*

Ιδού το τοπίο των συναισθηματικών δεσμών τόσο μεταξύ των ατόμων της ομάδας των ερευνητών-συμπεριλαμβανομένων βέβαια και των τετράποδων- όσο και των δεσμών των ερευνητών με τους περιθαλπόμενους. Φαίνεται ότι προκαταβολικά (αμυντικά) οι διεργασίες του πένθους έχουν ήδη ξεκινήσει μέσα τους..

Αναπτύξαμε έντονες συναισθηματικές σχέσεις τόσο μεταξύ μας όσο και με τους περιθαλπόμενους οπότε η ιδέα του τέλους μας αναστατώνει. Διατυπώνουμε το ερώτημα: *σε ποιο βαθμό είναι η διαμεσολάβηση των σκύλων που συντέινει στη γρήγορη και καλά εγκατεστημένη οργάνωση των λιβιδινικών δεσμών μεταξύ μας;*

Δε μπορούμε λοιπόν παρά να σκεπτόμαστε το είδος των εσωτερικών αλλαγών που μπορεί να συντελούνται και στους θεραπευτές, αλλά και τις μεταβολές που

επιτελούνται σ' αυτούς τους ίδιους τους σκύλους κατά τη διάρκεια της έρευνας. Αυτές οι αλλαγές θα μπορούσαν ν' αποτελούν το αντικείμενο μελλοντικών ερευνών.

Σε ότι αφορά τους περιθαλπόμενους περιμένουμε να δούμε συμπεριφορικές και εκφραστικές αλλαγές και παλινδρομήσεις θεατές και αθέατες (ασυνείδητες) καθώς θα πλησιάζει ο αποχωρισμός. Οι αντιδράσεις αυτές με τη σειρά τους μέλλουν να είναι ενδεικτικές και να συμπυκνώνουν πληθώρα περαιτέρω πληροφοριών σχετικά με ό,τι συνέβη στην εσωτερική ζωή των περιθαλπομένων κατά την διάδρασή τους με τους θεραπευτές της SAPT Hellas, ανθρώπους και σκύλους.

9) ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

9.1. Ιστορικό των σκύλων

Λούνα, 8 ετών. Σχετίζεται θεραπευτικά με την Αθανασία

Η Λούνα βρέθηκε εγκαταλελειμμένη από την Κατερίνα την ώρα που η σκυλίτσα προσπαθούσε να διασχίσει την Εθνική Οδό. Όταν στην αγκαλιά πια της Κατερίνας βρέθηκε μέσα στο αυτοκίνητο σταμάτησε να τρέμει και άρχισε να γλύφει τα χέρια της. Συμβιώνει αρμονικά με την οικογένεια της Κατερίνας και έχει για σκυλίτσα παρέα τον Speedy. Στην ομάδα της SAPT Hellas συμμετέχει από το 2007. Ως εθελόντρια της ομάδας είναι παιχνιδιάρικη και λόγω του μικρού της μεγέθους, βοηθάει πολλούς ανθρώπους ή παιδιά με φοβίες να τις ξεπεράσουν ιδιαιτέρως εύκολα.

Μπαλού, 3 ετών. Σχετίζεται θεραπευτικά με το Γιάννη

Η Μπαλού τραυματίστηκε από διερχόμενο αυτοκίνητο τον Απρίλιο του 2010, σε ηλικία 2,5 μηνών και ευτυχώς χτύπησε λίγο το πόδι της το οποίο έγινε απολύτως καλά σε μια εβδομάδα. Στην αρχή η τραυματική εμπειρία την είχε κάνει πολύ φοβισμένη και απροσάρμοστη. Σιγά-σιγά, συνήλθε με τη βοήθεια ανθρώπων και άλλων 6 κοινωνικοποιημένων σκύλων της Χριστίνας και του Δημήτρη. Στις αρχές του 2011, αποφασίζεται η Μπαλού να γίνει μέλος της ομάδας επισκέψεων και να συνοδεύεται από τον εθελοντή Δημήτρη. Σήμερα η Μπαλού ζυγίζει 30 κιλά, και ακολουθεί την ομάδα στις επισκέψεις της σε σχολεία και ιδρύματα. Ως εθελόντρια της ομάδας είναι η μόνη που δεν εκδηλώνεται σχεδόν καθόλου αν ο άνθρωπος στον οποίο κάνει παρέα δεν είναι κι αυτός εντελώς χαλαρός και την εμπιστεύεται.

Γουάκυ, 11 ετών. Σχετίζεται θεραπευτικά με το Σπύρο

Η Γουάκυ εγκαταλείφθηκε σε ηλικία ενός μηνός τοποθετημένη μέσα σε μία σακούλα που κάποιος κρέμασε στην πόρτα του σπιτιού της Χριστίνας και του Δημήτρη το 2001. Ονομάστηκε Γουάκυ διότι από πολύ μικρή έπαιζε πολλά παιχνίδια που συνήθως αρμόζουν σε ενήλικους η νεαρούς σκύλους. Ακόμα και σήμερα, όταν κάποιος την φωνάζει κοντά του συνήθως παίρνει ένα παιχνίδι στο στόμα της και μετά πάει, μήπως και είναι τυχερή και παίζουμε μαζί της. Πετάει τη σκούφια της για τα κίτρινα ρούχα της ομάδας στην οποία συμμετέχει από το 2007. Κλαψουρίζει μέσα στο αυτοκίνητο συνεχώς μέχρι να μπει στο βαν της ομάδας, όπου ησυχάζει απόλυτα. Και αν οι άλλοι σκύλοι έχουν νεύρα και γρυλίζουν καμιά φορά, μπαίνει ανάμεσά τους και τους γλύφει τα στόματα και εκείνοι αμέσως ηρεμούν. Δίνει εύκολα «φιλάκια» δίνει το πόδι της, είναι αλλά είναι και πολύ συναισθηματική και σεβάσμια στην ιεραρχία της οικογένειάς της (3 άνθρωποι και άλλοι 7 σκύλοι)... Ως εθελόντρια της ομάδας έχει σαν ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ότι είναι ακούραστη, και ότι θα προτιμούσε να ανοίξει η γη να την καταπιεί αντί να δαγκώσει οποιονδήποτε. Είναι ειρηνοποιός και πολύ προσαρμοστική.

9.2. Ιστορικό των περιθαλπομένων

Αθανασία ετών 43.

Εισήχθη στο Θ.Χ.Π.ΑΝ.Α πριν από 6 μήνες περίπου από το θεραπευτήριο του Σκαραμαγκά. με διάγνωση νοητική στέρωση και διαταραχές συμπεριφοράς. Έχει κολόβωμα δεξιού κάτω άκρου και φέρει τεχνητό μέλος εντούτοις κινείται χωρίς βοήθεια, αργά αλλά σταθερά. Έχει καλή επικοινωνία, αναζητά την κοινωνική επαφή μπορεί και αυτοεξυπηρετείται. Έχει δυνατότητες αυτοφροντίδας, αλλά χρειάζεται παρακίνηση για να τις ολοκληρώσει με επιτυχία. Δεν είναι ικανή για ανεξάρτητη διαβίωση αφού δε μπορεί να μετακινηθεί σε άγνωστο περιβάλλον, να χρησιμοποιήσει μέσα μαζικής μεταφοράς ή να κάνει χρηματικές συναλλαγές

Είναι αρκετά ευγενική και διακριτική, συναισθηματική και ενδιαφέρεται για τους άλλους. Της αρέσει να βοηθάει άλλους περιθαλπομένους και νοιάζεται για αυτούς. Είναι ανασφαλής και χρειάζεται συνεχή ενθάρρυνση, ακόμα και για δραστηριότητες στις οποίες ανταποκρίνεται καλά. Αρκετά λειτουργική στις καθημερινές δραστηριότητες και την επικοινωνία. Της αρέσουν οι χειροτεχνίες ενώ κάνει συλλογή από κούκλες.

Δείχνει να φοβάται την συγκάτοικό της την Βάσω και δείχνει πολλές φορές υποταγή σε ότι της υποδεικνύει εκείνη. Η Αθανασία έχει δύο αδελφούς- έχει ιδιαίτερη αδυναμία στον αδερφό της Χρήστο-που ενδιαφέρονται και την παίρνουν κάποια Σαββατοκύριακα ή γιορτές μαζί τους, επίσης της φέρνουν διάφορα ρούχα και παιχνίδια.

Έδειξε μεγάλο ενδιαφέρον στην προοπτική της συναναστροφής με σκύλο (εμφανίζεται στις φωτογραφίες).

Γιάννης ετών 44

Ο Γιάννης ήρθε στο θεραπευτήριο πριν από ένα χρόνο περίπου. Απ'όσο γνωρίζουμε έμενε με την μητέρα του πιο πριν αλλά λόγω ασθένειάς της τον έφεραν στο θεραπευτήριο.

Έχει υποστεί τρία εγκεφαλικά επεισόδια εκ των οποίων το δεύτερο τον άφησε ημιπληγικό(αριστερά). Μετακινείται σε αναπηρικό αμαξίδιο. Επίσης είναι φορέας

ηπατίτιδας C+. Στην κλινική του εικόνα προεξάρχει ο βραδυψυχισμός και ενίοτε η επιθετική συμπεριφορά.

Καθ όλη τη διάρκεια της νοσηλείας του (μετά τα εγκεφαλικά) τον φρόντιζε η μητέρα του με άσχημη οικονομική κατάσταση (σύνταξη χηρείας) και με έντονη αγωνία για το μέλλον της εν γένει αποκατάστασης του. Ο πατέρας του πέθανε ξαφνικά πρίν από 8 χρόνια. Ζήτησε ο ίδιος να μεταφερθεί σε ίδρυμα όταν μητέρα του πέθανε και στο μέτρο κατά το οποίο είναι άπορος και μη αυτοεξυπηρετούμενος

Έχει αδερφό και αδερφή οι οποίοι δε μπορούν ν'αναλάβουν τη φροντίδα του. Πιο συγκεκριμένα ο αδερφός του είναι άνεργος και πατέρας ενός παιδιού. Η αδερφή του είναι διαζευγμένη.

Πριν πάθει εγκεφαλικό έμεινε στα Καμίνια και εργαζόταν σε επισκευές πλοίων . Επίσης εργαζόταν ως ναυτικός και ταξίδευε στο εξωτερικό, ήταν παντρεμένος αλλά χώρισε λόγω της άστατης ζωής του. Έκανε χρήση ναρκωτικών ουσιών και ήταν αρκετά επιθετικός και με τους οικείους του. Μάλιστα έχει ακουστεί -χωρίς να είναι βέβαιο ότι αληθεύει- πως χτυπούσε την μητέρα του και την αδελφή του. Είναι πολύ επιθετικός προς το νοσηλευτικό προσωπικό, αξίζει να σημειωθεί ότι είχε κλωτσήσει στο μάτι συμβασιούχο συνάδελφο, επίσης πολλές φορές μας βρίζει και χτυπάει τις νοσηλεύτριες και αρνείται να συνεργαστεί, μόνο όταν δει ότι αυτές πάνε να τον εγκαταλείψουν βοηθάει και κάποιες φορές ζητάει συγγνώμη για την συμπεριφορά του. Ρωτάει συνέχεια τις νοσηλεύτριες πότε θα τον αλλάξουν και αν θα τον αλλάξουν, πολλές φορές δείχνει να μην έχει την αίσθηση του χρόνου, δείχνει να ξεχνάει εύκολα.

Ήταν ενεργά παρών κατά την πρώτη επίσκεψη των σκύλων θεραπείας στο Κέντρο μας (εμφανίζεται πολλές φορές στις φωτογραφίες).

.

.

Σπύρος ετών 38

Ο Σπύρος ήρθε και αυτός πριν από ένα χρόνο ίσως και παραπάνω μαζί με την μητέρα του. Πριν την εισαγωγή του στο Θ.Χ.Π.ΑΝ.Α ο Σπύρος ζούσε σε αθλία κατάσταση με την μητέρα και τα τρία αδέρφια του εκ των οποίων τα δύο έχουν επίσης νοητική

στέρηση ενώ ο μεγαλύτερος έχει παραπτοματική συμπεριφορά και είναι προφυλακιστέος. Το 2011 η αδερφή του πέθανε από αστιτία.

Λέγεται ότι ζούσαν υποσιτισμένοι στο σπίτι τους μαζί με την αδελφή του και ότι δεν τους άφηνε να φάνε ο αδελφός του ο οποίος είναι τώρα στην φυλακή (έτσι ακούστηκε αλλά δεν είναι σίγουρο ότι αληθεύει). Όταν κάποια μέρα κάποια συνάδελφος τον έκανε μπάνιο διέκρινε κάποια σημάδια στο σώμα του που έμοιαζαν με παλιές ουλές (πιθανόν να ήταν παλιά κακοποίηση γιατί έχει ακουστεί ότι τον χτυπούσαν άσχημα όταν ήταν μικρός). Ο Σπύρος επαναλαμβάνει συνέχεια ότι ακούει, δεν συγκρατεί εύκολα ονόματα και ξεχνάει πολύ γρήγορα ενώ ρωτάει συνέχεια αν τον αγαπάμε, είναι πολύ φιλικός και γελαστός. Του αρέσουν πολύ τα γλυκά και ιδιαίτερα τα σοκολατοειδή. Είναι πρόθυμος και υπάκουος. Στο ιατρικό ιστορικό του αναφέρεται βαριά νοητική υστέρηση σε συνδυασμό με αυτισμό (ποσοστό αναπηρίας άνω του 67%).

Δεν έχει οικογενειακό υποστηρικτικό ή άλλο κοινωνικό περιβάλλον. Πλήρης αδυναμία αυτοσυντήρησης.

Ήταν ενεργά παρών κατά την πρώτη επίσκεψη των σκύλων θεραπείας στο Κέντρο μας (εμφανίζεται πολλές φορές στις φωτογραφίες).

9.3. Υλικό των συνεδριών

Παραθέτουμε τις παρατηρήσεις ενός εκάστου εκ συμμετεχόντων στην έρευνα σχετικά με τις θεραπευτικές συνεδρίες. Το σημαντικότερο υλικό από τις θεραπευτικές συνεδρίες δε μπορεί παρά να προέρχεται από τους τρεις θεραπευτές της SAPT Hellas οι οποίοι αλληλεπιδρούν άμεσα με τους περιθαλπόμενους.

1^η)Περιθαλπόμενη Αθανασία(νοητική στέρηση). Θεραπεύτριες: η Κατερίνα με την τετράποδη Λούνα

Παρατηρήτρια-Θεραπεύτρια: Κατερίνα Λυγγερίδου, θεραπεία μέσω σκύλων SAPT Hellas.

Πρώτη επίσκεψη

Η Αθανασία μάς είπε ότι επέλεξε τη Λούνα διότι είναι ωραία και χαρούμενη. Μετά από δική μου επιμονή και για άλλους λόγους μου ανέφερε ότι όταν τη χαϊδεύει νοιώθει ηρεμία, χαλάρωση και χαρά. Το έδειξε και με το χαμόγελό της!

Επίσης, υπήρξε μεγάλο ενδιαφέρον για την περιποίηση της Λούνας. Τι τρώει, αν κάνει μπάνιο και αν της αρέσει, που κοιμάται, αν έχει παιχνίδια κτλ. Μου είπε ότι η ίδια κάνει μπάνιο μόνη της και ότι λατρεύει τις κούκλες.

Όταν της είπα ότι βρήκα τη Λούνα στο δρόμο μου εξέφρασε τη λύπη της για τα παρατημένα σκυλιά. Τη ρώτησα τι πιστεύει για τους ανθρώπους που παρατάνε ζώα στο δρόμο και μου είπε ότι είναι κακοί άνθρωποι και δεν αγαπούν κανέναν. Ήθελε επίσης να μάθει αν είναι νόμιμο να έχουν σκύλο στο χώρο γιατί ήθελε πάντα έναν σκύλο να τον φροντίζει.

Μου ζήτησε φωτογραφία της Λούνας και είπε ότι μπορεί να χαρίσει και μία στη φίλη της τη Βάσω. Εγώ της τόνισα ότι θα φέρω τις φωτογραφίες για την ίδια και ότι δεν είναι υποχρεωμένη να δώσει κάποια από αυτές αν δε θέλει.

Ανέφερε ελάχιστα πράγματα για τα αδέρφια της και την προσωπική της ζωή, κάτι που μου έκανε καλή εντύπωση. Ίσως γιατί δε βαρέθηκε και πέρασε καλά.

Μιλήσαμε για το πώς περνά τη μέρα της (βόλτες, τηλεόραση, μουσική) και μου είπε ότι αγαπά τα κινούμενα σχέδια.

Τέλος, της είπα ότι τη Δευτέρα που θα έρθουμε θέλω να πει στη Λούνα πως πέρασε τη βδομάδα της.

Δεύτερη επίσκεψη

Είχα ζητήσει από την Αθανασία να πει στη Λούνα πώς είχε περάσει την εβδομάδα της. Μόλις κάτσαμε στο παγκάκι είπε στη Λούνα ότι είδε τηλεόραση, έφαγε καλά, έκανε μπάνιο μόνη της και έκανε βόλτες στο προαύλιο. Μας ρώτησε πώς περάσαμε και εμείς και της είπα και εγώ με τη σειρά μου μερικά από τα πράγματα που είχαμε κάνει μέσα στην εβδομάδα.

Στη 2^η επίσκεψη κάναμε μία εισαγωγή και δουλέψαμε με την Αθανασία το κομμάτι του προσωπικού χώρου. Στο παιχνίδι με το μπαλάκι, όπου η Λούνα γάβγιζε για να της το πετάξει η Αθανασία, είπα στην Αθανασία ότι όταν κάτι είναι δικό μας και δε θέλουμε εκείνη τη στιγμή να το δώσουμε απλά δεν το δίνουμε. Λέμε και στον άλλον, εδώ στη Λούνα, ότι τώρα δε θέλω να σου το δώσω. Επαναλάβαμε αυτήν τη διαδικασία αρκετές φορές και έδειξε να το διασκεδάζει αρκετά. Πολλές φορές μάλιστα έκανε στα ψέματα ότι της το πετούσε και γελούσε πολύ με αυτό.

Σε συνέχεια της δουλειάς πάνω στο κομμάτι του προσωπικού χώρου και των ορίων, είπα στην Αθανασία ότι δε θα πρέπει στη βόλτα η Λούνα να είναι μπροστά της. Θα πρέπει να είναι είτε στο πλάι της είτε λίγο πιο πίσω. Ότι αυτή είναι η αρχηγός και δεν είναι σωστό να αφήνει τη Λούνα να κάνει ότι θέλει.

Είναι προστατευτική με τη Λούνα και δείχνει να τη νοιάζεται. Τη χτενίζει με ωραίο και προσεκτικό τρόπο, ενδιαφέρεται να μάθει αν πεινάει ή αν διψάει και πάντα προσέχει να μην την πατήσει.

Τέλος, έχω αρχίσει να παρατηρώ και τις αντιδράσεις της Λούνα σε σχέση με την Αθανασία και πιστεύω ότι κάτι καλό θα βγει και από αυτό. Η Χριστίνα βέβαια είναι η πιο κατάλληλη στη μετάφραση των συμπεριφορών των σκύλων μας. Ίσως να συζητήσουμε κάτι για αυτό την επόμενη φορά.

[Αξιολόγηση Αθανασίας](#)

Γενική εικόνα:

Η 4^η επίσκεψη ήταν ιδιαίτερα σημαντική για εμένα. Η Αθανασία ήθελε από την προηγούμενη φορά να πάμε να μου δείξει το δωμάτιο και τις κούκλες της και εγώ το είχα προσπεράσει αρνούμενη ευγενικά. Το έκανα αυτό γιατί ήθελα να δω αν ήταν μία πρόταση της στιγμής ή αν θα το ήθελε πραγματικά και θα μου το ξαναζητούσε σε κάποια άλλη επίσκεψη. Έτσι και έγινε αυτή τη φορά.

Αφού ανταλλάξαμε τους χαιρετισμούς μας, ρωτήσαμε η μία την άλλη πώς πέρασε η εβδομάδα και τη ρώτησα τι έκανε με τη Μόιρα μέχρι να έρθουμε, βγήκαμε στο μπαλκόνι και μου είπε ότι άλλαξε δωμάτιο εξηγώντας μου και το λόγο. Ήταν ευχαριστημένη και της άρεσε αυτή η αλλαγή. Εκεί με ρώτησε αν θέλω να πάμε να μου το δείξει και αφού ρωτήσαμε το Σάββα κατεβήκαμε. Δεν είχε πρόβλημα να έρθει και η Ρόη μαζί μας να τραβάει φωτογραφίες.

Καθώς κατεβαίναμε ήταν ανυπόμονη και όταν φτάσαμε ήταν φιλόξενη. Μας έδειξε που να κάτσουμε και άρχισε να μου δείχνει τις κούκλες της και τα παιχνίδια της. Το χαμόγελο στο πρόσωπό της ήταν αληθινό και αρκετά παιδικό. Μου θύμισε κοριτσάκι

μικρό το οποίο θέλει να σου δείξει όλα τα πράγματα στο δωμάτιο του με ανυπομονησία και χαρά. Μου έδειξε την αγαπημένη κούκλα της, τη Μαρία (θαυμάζει πολύ τη γυναίκα του αδελφού της που λέγετε Μαρία οπότε ίσως γι' αυτό την ονόμασε έτσι). Την κράταγε με στοργή και τρυφερότητα.

Όταν τη ρώτησα πού είναι οι φωτογραφίες μας από την προηγούμενη φορά απάντησε ότι τις είχε στο άλμπουμ της και προθυμοποιήθηκε να μου το δείξει. Η αλήθεια είναι ότι ένιωσα μια συγκίνηση και μια μικρή θλίψη καθώς ξεφύλλιζε ένα άλμπουμ μιας ζωής που την έχει ζήσει στο μεγαλύτερο μέρος της μέσα από αυτές τις φωτογραφίες. Γι' αυτό και της έταξα ένα μεγάλο άλμπουμ γεμάτο με φωτογραφίες από τις επισκέψεις μας εκεί. Καθώς μου εξηγούσε ποια ήταν τα πρόσωπα στις φωτογραφίες μου ζήτησε να αφήσουμε το άλμπουμ και να πάμε επάνω να παίξουμε με τη Λούνα και το μπαλάκι. Φεύγοντας ρώτησα πού ήταν το καπέλο και ήταν στο κομοδίνο της Βάσως. Της ζήτησα να το βάλει στη ντουλάπα με τα πράγματά της και το έκανε.

Επάνω παίξαμε με τη Λούνα και τα παιχνίδια της και διασκεδάσαμε αρκετά. Μιλήσαμε πάλι για το θέμα του χώρου και των ορίων. Σκοπεύω να της το λέω κάθε φορά. Που θα πάει.. Ρώτησα, επίσης, την Αθανασία πώς παίζει με τις κούκλες της. Μου είπε ότι είναι μαμά και μπαμπάς οι κούκλες αλλά όταν ρώτησα ποια κούκλα κάνει τη μαμά και ποια τον μπαμπά δεν ήξερε να μου πει.

Όταν κάτσαμε πάλι στο δωμάτιο που ήταν όλη η ομάδα με ρώτησε αν μπορεί να χαϊδέψει τη Γουάκυ. Πήγαμε και τη χαϊδεψε και είχε μια μικρή συνομιλία με το Σπύρο ακουμπώντας τον φιλικά στον ώμο.

Η Λούνα φαίνεται ότι απολαμβάνει την παρέα της Αθανασίας και δείχνει να νοιώθει άνεση και ασφάλεια μαζί της. Το ίδιο καλά πιστεύω ότι περνάει και η Αθανασία με την παρέα μας. Κάθε φορά που φεύγουμε ρωτάει πότε θα ξανάρθουμε, σα να θέλει να το επιβεβαιώνει. Μου έχει παραγγείλει καφέ γλυκό για την επόμενη φορά!

Στόχος:

Όταν της ζήτησα να πάρουμε το ασανσέρ για να κατεβούμε μου είπε ότι δε το θέλει πολύ το ασανσέρ. Είπε, επίσης, ότι προτιμά τις σκάλες για να κάνει λίγη γυμναστική διότι έχει παχύνει λίγο. Δικαιολογία μου φάνηκε εμένα οπότε ο στόχος μας για την επόμενη φορά είναι να μπούμε στο ασανσέρ.

Όταν φεύγαμε της ζήτησα να έρθει μαζί μου μέχρι το ασανσέρ και είπα στη Λούνα να μπει μέσα. Ήθελα να της δείξω έτσι ότι αφού η φίλη της η Λούνα και εγώ μπαίνουμε μέσα δεν έχει κανέναν λόγο να φοβάται. Μου υποσχέθηκε ότι θα μπούμε παρέα στην

επόμενη επίσκεψη. Ελπίζω να είναι εκεί τη Δευτέρα που θα έρθουμε και να μην έχει εξαφανιστεί!

Παρατηρήτρια: Κωνσταντίνα Παπαηλιά τελειόφοιτος ψυχολόγος του Παντείου Πανεπιστημίου, ασκούμενη στο Θ.Χ.Π.ΑΝ.Α (από 5/11/2012)

6^η συνεδρία

Η Αθανασία ονομάζει μαζί με τη Κατερίνα μια κούκλα της με όνομα διαφορετικό από το "Μαρία" το οποίο έχουν όλες οι άλλες κούκλες της.

Το όνομα ήταν Κωνσταντίνα, το διάλεξε ανάμεσα από τα ονόματα όλων των γυναικών στον περίγυρο. Βέβαια αυτό που επέλεξε αναφέρθηκε από την Κατερίνα τελευταίο. Υπάρχει δυσκολία να θυμηθεί ονόματα προσώπων. Θυμάται της Λούνας.

Παίζει πολύ με τη Λούνα και δεν ακούει πάντα τις οδηγίες της Κατερίνας στο πώς να παίξει με τον σκύλο. Φαίνεται να θυμάται καλά κάτι που την αφορά προσωπικά και συνδέεται με μια ιστορία Απαλές κινήσεις προς τη Λούνα στο χτένισμα

Αθανασία και Σπύρος ρωτάνε πότε θα ξαναέρθουν τα σκυλιά. Συγκεκριμένα η Αθανασία λέει «όχι αύριο;».Σαν να ανυπομονεί για την επόμενη φορά

7^η συνεδρία

Είχε αγωνία ώσπου να φανεί η Κατερίνα. Όταν φάνηκε η τελευταία, χάρηκε σαν μικρό παιδί. Αποζητά τα δώρα και την ενασχόληση μαζί της. Απαντά με ευκολία σε αγνώστους και τους χαμογελά, ακόμα και στον εικονολήπτη ή μάλλον ειδικά στον εικονολήπτη (η τηλεόραση γύρισε κάποια πλάνα από την δράση). Μοιάζει κάπου κάπως με μικρό κοριτσάκι που ακούει τη μαμά-Κατερίνα

8^η συνεδρία

Θυμήθηκε (αναγνώρισε) την Μαρία (και το όνομα και το πρόσωπο) κάτι που δεν συμβαίνει συνήθως, όμως το πρώτο πράγμα που της είπε ήταν «μου 'φερεις τη κούκλα μου?» (της είχε υποσχεθεί μια κούκλα πριν κάποιες μέρες). Καθ' όλη τη διάρκεια της

συνάντησης την ρωτούσε σχετικά με τη κούκλα. Έχει αναπτύξει συναισθηματικούς δεσμούς με τη Κατερίνα, ήταν ανήσυχη που δεν εμφανίστηκε η Κατερίνα και για όσο δεν ήξερε αν θα εμφανιστεί. Όταν της είπαν πως τελικά δεν θα έρθει εκείνη δάκρυσε. Ρώτησε αν είναι καλά.

Όταν κάποια στιγμή γύρισα και την κοίταξα, απουσία των υπολοίπων μου είπε «*τι να κάνω κι εγώ, ψυχή έχω κι εγώ*». Αναφερόταν στα δάκρυα μάλλον.

9^η συνεδρία

Λέει «*θα έρθουν τα σκυλάκια;*». Το ύφος της είναι ερωτηματικό και με προσμονή. Δείχνει πόσο τη νοιάζει. Της απάντησα πως ναι .Και εκείνη: «*και το δικό μου;*» Αυτή η ερώτηση επειδή την τελευταία φορά δεν είχε έρθει η Κατερίνα με τη Λούνα. Η Κατερίνα πάλι δεν ήρθε (λόγω ασθένειας) και αυτή τη φορά την ανέλαβε εξαρχής η Ροη (εκπαιδευόμενη στην SAPT Hellas) . Η Αθανασία δε φαίνεται να ενοχλείται, αντιθέτως δείχνει να προσαρμόζεται και με τις δυο τους και παίζει με το νέο σκυλάκι (της Ρόης). Γενικά όμως και από την αρχή της έρευνας, είναι αυτή που ακούγεται λιγότερο από τους τρεις θεραπευόμενους.

10 η συνεδρία

Δεν φαίνεται η πρόοδος της να πήγε πίσω από την απουσία της Κατερίνας και της Λουνας (2 εβδομάδες).

Είπε στη Βάσω (συγκάτοικός της στο δωμάτιο) να φύγει, όταν πήγε κοντά τους , γιατί κάνουν δουλειά Βέβαια δεν της αρέσει να συγκρούεται με τη Βάσω.-

Έγινε ένα παράδοξο. Όταν έφτασαν τα παιδιά από τη sapt και η Γκριζλι έκανε λίγο χαρές η Αθανασία που την είδε, απευθυνόμενη στους ιδιοκτήτες είπε «*να τη δείρω?*» και μετά απάντησε μόνη της « *όχι καλύτερα γιατί θα στεναχωρηθείτε*»

11^η συνεδρία

Αποκαλεί τη Λούνα "μωρό μου" Παρατηρώ πως είναι πολύ πιο εύκολο να είναι κανείς εμφανής παρατηρητής στον Σπύρο χωρίς να ενοχλεί στη διαδικασία και τις προόδους από ότι για τους δυο άλλους. Στον Γιάννη πρέπει να είσαι και συνομιλητής, ενώ στην Αθανασία να μην δείχνεις πως την κοιτάς και την παρατηρείς γιατί το αντιλαμβάνεται, σου χαμογελά και νιώθω πως κομπλάρει λίγο. Συνεχίζει τη συζήτηση με τη Κατερίνα που και που. Όμως θεωρώ πως έχει τη μικρότερη βελτίωση σε σχέση με τους άλλους σε αυτό που παρατηρώ εγώ. Αθανασία και Κατερίνα. Η δεύτερη έκανε καθοδηγούμενο διαλογισμό στη πρώτη. Είπε μέσα από επιλογές πως βλέπει ένα κουνέλι κόκκινο. Μήπως διαλέγει πάντα τη τελευταία επιλογή;

Παρατηρητής: Σάββας Μπακιρτζόγλου, ψυχολόγος ΘΧΠΑΝΑ

Στην πρώτη συνάντηση η Αθανασία επέλεξε τη Λούνα, το μικρότερο από τους τρεις θεραπευτικούς σκύλους, επειδή «είναι όμορφο και χαρούμενο». Η Κατερίνα την ρώτησε πως αισθανόταν όταν τη χάιδευε. Απάντησε: «χαρά, ήρεμα». Η περιθαλπόμενη ρώτησε να μάθει γιατί η Λούνα φορούσε γιλέκο (το κίτρινο όλων των σκύλων της SAPT).

Είναι ως εάν η Αθανασία να ασκείται για πρώτη φορά σε κάτι... Έχει δυνατότητες. Θα μπορούσε ένα μεγάλο ποσοστό της καθυστέρησής της να είναι και περιβαλλοντολογικής προελεύσεως. Η Εκπαίδευση προάγει την οργάνωση του μυαλού της. Γενικότερα έχει δυσκολία συγκέντρωσης. Μπορεί να μαθαίνει και να θυμάται τα ονόματα των συμμετεχόντων (ανθρώπων και σκύλων).

Φαίνεται ότι είναι σε θέση να παίζει τουλάχιστον σ' ένα βαθμό, να κάνει αστεία με τη Λούνα π.χ. να προσποιείται ότι της πετάει το μπαλάκι χωρίς να το πετάει.. Επίσης μπορεί να το χτενίζει, το παίρνει αγκαλιά.

Ένα ερώτημα: τι συμβαίνει όταν για λίγο ο συνοδός απουσιάσει και η Αθανασία μένει μόνη με τον σκύλο; Μπορεί να συνεχίζει και μόνη της να παίζει με το σκυλάκι; Κρατάει τη συνέχεια των πραγμάτων;

Η Αθανασία ήδη από την 1^η συνάντηση και ύστερα άρχισε να ρωτάει για τα «σκυλάκια»: πότε θα ξανάρθουν κ.λ.π. Ρωτάει την Κατερίνα διάφορα πράγματα για τη Λούνα: αν της κάνει μπάνιο κ.λ.π .

Κατά την 3^η συνεδρία είπε: «*πότε θα κάνετε ομάδα να συζητήσουμε πώς περνάμε;*». Όταν η Κατερίνα την ρώτησε πώς πέρασε την εβδομάδα, απάντησε «*ωραία τα πέρασα, χόρευα*».

Όταν κάποια Δευτέρα του Οκτωβρίου(4^η συνεδρία) η Κατερίνα καθυστέρησε αρκετά να φτάσει στην ώρα της προκαθορισμένης συνεδρίας η Αθανασία αναστατώθηκε και άρχισε να κλαίει. Είπε στην Κατερίνα «*θα μου φέρεις κούκλα*»; Όταν σε κάποια συνεδρία η Κατερίνα απουσίασε, την υποκατέστησε η Ρόη. Η Αθανασία κατάλαβε τη διαφορά.

Κατά την 6^η συνεδρία η Κατερίνα προσπαθεί να της μάθει τα ονόματα της παρέας. Επίσης θα την βοηθήσει να βαφτίσει τις κούκλες της (έχει μεγάλη συλλογή και αδυναμία) και να συνδέσει τα ονόματα με υπαρκτά πρόσωπα. Σημειώνουμε ότι μέρος του χρόνου των θεραπευτικών συνεδριών καταναλώνεται στο δωμάτιο της Αθανασίας (χτίσιμο σχέσης με την Κατερίνα).

Ύστερα από ένα μήνα θεραπευτικών συνεδριών η φοβία της Αθανασίας να μπαίνει μέσα στον ανελκυστήρα κάμπτεται με τη βοήθεια της Κατερίνας η οποία γενικά την οργανώνει και την υποστηρίζει στην σχέση της με την συγκάτοικό της την Βάσω – επίσης καθυστερημένη- η οποία. δείχνει να την εκμεταλλεύεται. Η Κατερίνα επιχειρεί να δείξει στην Αθανασία πώς να συμπεριφέρεται στη Βάσω. Η περιθαλπόμενη θα πει στη Βάσω η οποία φαίνεται να παρεμποδίζει τη σχέση της με την Κατερίνα (προφανώς ζηλεύει): «*τόρα έχουμε μάθημα*» και συνέχισε χτενίζοντας το σκυλάκι.

Στην 11^η συνάντηση η Κατερίνα της έκανε καθοδηγούμενο διαλογισμό στον οποίο ανταποκρίθηκε.

2^{ος} Περιθαλπόμενος: Γιάννης (Σπαστική ημιπληγία μετά από αγγειακό εγκεφαλικό επεισόδιο). Θεραπευτές: ο Δημήτρης με την τετράποδη Μπαλού.

Παρατηρητής-Θεραπευτής: Δημήτρης Λιαρικός, θεραπεία μέσω σκύλων SAPT Hellas

Η Πρώτη επαφή

Η γνωριμία με τον Γιάννη έγινε στον προαύλιο χώρο του Ιδρύματος με έναν ιδιαίτερα καλό καιρό. Αντιμετώπισα έναν άνθρωπο ιδιαίτερος εκνευρισμένο με το περιβάλλον

του, αρκούντως κλεισμένο στον εαυτό του και ιδιαίτερα επιφυλακτικό. Η επαφή με την Μπαλού απεδείχθη καταλυτική εκείνη την πρώτη μέρα καθώς ήταν το μόνο πλάσμα απέναντι στο οποίο ο Γιάννης ένοιωσε ότι δεν χρειαζόταν να είναι «κλειστός». Μέσω της Μπαλού καταφέραμε να ανοίξουμε έναν διάυλο επικοινωνίας με τον Γιάννη, μιλώντας αποκλειστικά και μόνον για τους σκύλους της ζωής του και τις εμπειρίες του μαζί τους. Καθ'ολη τη διάρκεια της πρώτης αυτής συνάντησης ο Γιάννης απέφευγε τη οπτική επαφή με εμένα, εστιάζοντας κυρίως το βλέμμα του στην Μπαλού και χαϊδεύοντάς την. Ιδιαίτερα εμφανής ήταν η καθυστέρηση απόκρισης σε οποιοδήποτε ερώτημα από πλευράς μου. Ο διάλογος μας ήταν αργός και η κάθε απάντηση του Γιάννη ερχόταν με μεγάλη χρόνο-καθυστέρηση δείχνοντας μια ιδιαίτερα αργή επεξεργασία της κάθε πληροφορίας. Οι απαντήσεις του όμως ήταν σοβαρές και είχαν απόλυτη λογική και συγκρότηση, μιλώντας πάντα για τους σκύλους, τον τρόπο εκπαίδευσης τους, την διατροφή τους κλπ. Τέλος ο Γιάννης έδειξε εκείνη την μέρα τεράστια επιφυλακτικότητα στις γυναικείες παρουσίες, και σε προσπάθεια διαλόγου από κοπέλα της ομάδος ο Γιάννης απλώς απήντησε με ένα βλέμμα, τολμώ να πω, απέχθειας ή/και περιφρόνησης.

Η δεύτερη συνάντηση

Στη δεύτερη συνάντηση μας, η παρουσία του Γιάννη ήταν ιδιαίτερος ευχάριστος. Η πρώτη του φράση, «*σας περίμενα*», έδειξε ότι άνοιγε μια καινούργια πόρτα επικοινωνίας, «ανθρώπινη» πλέον, πάντα όμως με την Μπαλού σαν “benchmark”. Η συζήτησή μας ήταν όλη γύρω από την θάλασσα όπου και το επάγγελμα του Γιάννη αλλά και γύρω από την στρατιωτική μας θητεία όπου βρεθήκαμε να έχουμε υπηρετήσει στην ίδια μονάδα και τα ναρκαλιευτικά στα οποία υπηρετήσαμε να δένουν δίπλα-δίπλα. Αυτό ήταν ένα «δώρο» διότι «αυτόματα» δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για μια σχέση εμπιστοσύνης. Επενδύοντας πάνω σε αυτή την σχέση λοιπόν μπήκαμε σε πιο προσωπικές συζητήσεις για την ζωή του Γιάννη, τα προβλήματα του, τον ρόλο των γυναικών στη ζωή του κλπ. Ο Γιάννης στην δεύτερη αυτή συνάντηση είχε ήδη αρχίσει να με κοιτά στα μάτια όταν απαντούσε. Δεδομένης της σχέσης που είχε εγκατασταθεί μεταξύ μας σύστησα στον Γιάννη την Γεωργία με την οποία ήταν ιδιαίτερα ευγενής και ανοικτός. Αυτή η δεύτερη συνάντηση ήταν

καθοριστική γιατί έχτισε τις βάσεις πάνω στις οποίες δουλεύουμε πλέον σε όλες τις επόμενες συναντήσεις μας.

Η συνέχεια

Με τον Γιάννη πλέον έχουμε μια σχέση «φιλίας» όπως ο ίδιος συχνά λέει. Η συζητήσεις μας γυρνούν πάντα γύρω από την έντονη ζωή, τις γυναίκες, τον στρατό. Η στιγμές που εκνευρίζεται είναι αρκετές αλλά πάντα εκεί η Μπαλού χρησιμεύει σαν το “anti-stress ball” και έτσι ο εκνευρισμός είναι πάντα σύντομος. Ο χρόνος απόκρισής του στους διαλόγους μας είναι όλο και πιο σύντομος, σε βαθμό που πολλές φορές πλέον δεν προσέχω την χρονοκαθυστέρησή του. Ο Γιάννης διατηρεί πλέον εκτός από μια πολύ καλή σχέση με την Γεωργία, και μια επίσης πολύ καλή σχέση με την Ρόη. Διατηρεί πολύ καλή βλεμματική επαφή με όποιον μιλάει. Θα ήθελα πολύ οι στιγμές εκνευρισμού του να μειώνονται όλο και περισσότερο ή ακόμα και να τις προλαβαίνει και να διαχειρίζεται τον θυμό του, ενδεχομένως χαϊδεύοντας την Μπαλού. Μπορεί να μην είναι σημαντικό αλλά αυτό που φαίνεται μέσα από την συμπεριφορά της Μπαλού που η ίδια είναι επιρρεπής στο στρες είναι ότι ο Γιάννης είναι ίσως όχι μόνο φαίνεται αλλά και αισθάνεται όλο και πιο «εγκάρδιος» προς την παρέα μας.

Παρατηρήτρια: Κωνσταντίνα Παπαηλιά τελειόφοιτος ψυχολόγος του Παντείου Πανεπιστημίου, ασκούμενη στο **Θ.Χ.Π.ΑΝ.Α** (από 5/11/2012)

6^η συνεδρία

Δείχνει ενδιαφέρον για κάποιες γυναίκες της ομάδας. Μιλάει λίγο και δεν είναι σίγουρο πως θα απαντήσει σε μια ερώτηση. Αγριεμένο ύφος.

7^η συνεδρία

Μπορεί να γίνεται αρνητικός και να λέει όχι σε αντίθεση με τους άλλους 2 θεραπευομένους.

Εκνευρίστηκε από τη παρουσία της κάμερας (τηλεοπτικό γύρισμα της δράσης) και το εξέφρασε στο Δημήτρη κάποια στιγμή λέγοντας «θα κάνω εμετό» Υποστηρίζει πως τον ζηλεύει μια νοσηλεύτρια (κάτι υπάρχει εδώ κάποιο φλερτ, από

τη μεριά του Γιάννη).Γενικά οι επαφές των περιθαλπόμενων με τα σκυλιά, γίνονται κατά πολύ μέσω του ταΐσματος των σκυλιών από αυτούς.

Το κρύο περιβάλλον φάνηκε να επηρέασε αρνητικά τις προόδους Γιάννη και Σπύρου. Η Αθανασία ήταν πρόσχαρη και είχε μεγάλη άνεση με τις κάμερες.

8^η συνεδρία

Ιδιαίτερα ομιλητικός σήμερα. Έδωσε ιδιαίτερη σημασία στη Γκριζλι και έπαιξαν αρκετά, κάτι που δεν κάνει με τη Μπαλού. Βέβαια η Γκριζλι είναι μικρή και παιχνιδιάρικη, πολύ διαφορετική από τη Μπαλού. Επίσης δεν είναι σκύλος θεραπευτής ακόμα αλλά ένα αυθόρμητο μικρό. Αυτό φάνηκε να αρέσει στο Γιάννη δηλαδή η επαφή και το παιχνίδι με τη Γκριζλι. Απάντησε πως είναι ήδη φίλοι στον Δημήτρη όταν ο δεύτερος του είπε ότι πρόκειται να γίνουν φίλοι. Εδώ μπαίνει το ερώτημα μήπως κάποιος άλλος σκύλος θεραπευτής που θα είναι πιο παιχνιδιάρης θα ήταν καλύτερος για το Γιάννη επειδή κινείται πάνω σε αναπηρικό αμαξίδιο.

9^η συνεδρία

Πρόσεξε πως η Μπαλού αυτή τη φορά έτρωγε τροφή μιας μάρκας που τη προηγούμενη φορά δεν έτρωγε. Του έφεραν μια ταμπακιέρα δώρο και του επανέλαβαν αρκετές φορές κάτι συγκεκριμένο, κάποια στιγμή παρεξηγήθηκε λέγοντας «βλάκας είμαι;» Πλέον συζητά κανονικά με τους "δικούς του" αλλά και εμάς τους υπόλοιπους και για αρκετή ώρα. Έχει ενδιαφέρον για διάφορα θέματα συζήτησης. Κάποια στιγμή λέει στη Μπαλού «Μπαλουκάκι μου εσύ!».Ενδειξη και έκφραση αγάπης και τρυφερότητας. Η Μπαλού κρατάει μαζεμένη την ουρά της. Η Χριστίνα πιστεύει πως θα έπρεπε να βάλουν τη Μπαλού πάνω σε καρέκλα δίπλα στο Γιάννη ώστε να σηκωθεί η ουρά. Δηλαδή για να έχει καλύτερη επαφή και επικοινωνία με το Γιάννη; Πάντως μεταξύ Γιάννη και Μπαλού φαίνεται να οικοδομείται μια σχέση με το πέρασμα του χρόνου κι ας φαινόταν πως δεν πολυνιάζεται ο Γιάννης

10^η συνεδρία

Κουβεντιάζει κανονικά και ο χρόνος απόκρισης του είναι πολύ μικρός, καμιά σχέση με την αρχή της έρευνας. Δεν περιορίζεται στο να απαντά καμιά φορά αναπτύσσει και άλλες πτυχές πάνω στο θέμα συζήτησης.

Σήμερα με ρώτησε αν έχει έρθει συγκεκριμένα ο Δημήτρης.. Είδε στον ύπνο του τη γυναίκα του και το μοιράστηκε με το Δημήτρη και κάποιους άλλους.

Εκφράζει πως του αρέσει που η Γκριζλι (η παιχνιδιάρικη μικρή σκυλίτσα) θέλει να ανέβει πάνω του.

11^η συνεδρία

Βγήκε όλη η παρέα στο μπαλκόνι Από ότι είπε ο Δημήτρης δεν είχε πολλά κέφια γιατί όπως είπε ο ίδιος δεν κοιμήθηκε καλά. Δεν ήθελε να ασχοληθεί με τη Μπαλού και εκείνη έφευγε από κοντά του και πήγαινε αλλού. Να το αναλήφθηκε;

Δε φάνηκε να λειτουργεί, σήμερα τουλάχιστον, το γεγονός ότι η Μπαλού ανέβηκε στη καρέκλα δίπλα του. Ζητά να ακούει ροκ μουσική.

12^η συνεδρία

Θυμάται όλους τους στίχους από ένα τραγούδι που είχε γράψει και το μοιράζεται με το κοντινό περίγυρο. Πήγαινε ωδείο και είναι αυτοδίδακτος στη κιθάρα

Θεωρεί πως οι συγγενείς του τον έχουν ξεχάσει και λέει πως τους έχει σιχαθεί

Αναφέρεται πάλι στο χόρτο και εκφράζει την επιθυμία να του φέρουν τα παιδιά της SAPT..Ο Δημήτρης εξηγώντας πως αυτό είναι αδιανόητο του αντιπροτείνει κάποιο βαρύ, άφιλτρο τσιγάρο κι εκείνος απαντά «να παίζει ότι να νάναι».Ο Δημήτρης έχει βρει καλό κώδικα επικοινωνίας μαζί του. Και μαζί με τη Ροη που αρέσει στο Γιάννη, αλλά και τη Μπαλού έχουν φτιάξει ένα πολύ καλό πλαίσιο για το Γιάννη.

Στις 27/12 που εμφανίστηκα στο θεραπευτήριο αλλά και όλες τις τελευταίες φορές ο Γιάννης δείχνει καλή διάθεση, με χαιρετάει και με το παραπάνω και ρωτάει πάντα αν

θα έρθουν σήμερα και ποτέ θα έρθουν. Δείχνει κι αυτός πως το περιμένει πως και πως.

Παρατηρητής: Σάββας Μπακιρτζόγλου, ψυχολόγος ΘΧΠΑΝΑ

Ο Γιάννης είχε τρεις σκύλους: ένα colley και τρία λυκόσκυλα. Ζήτησε να γνωρίζει το ιστορικό του σκύλου, δηλαδή το πώς βρέθηκε στα χέρια των ανθρώπων της SAPT Hellas, πωε εκπαιδεύτηκε ως θεραπευτικός σκύλος κ.λ.π. Ζήτησε επίσης να βουρτσίσει την Μπαλού. Αβίαστα την αποκάλεσε «μπαλουκάκι» (1^η συνεδρία). Θα την αποκαλέσει «κούκλα μου εσύ» (2^η συνεδρία).

Από τις πρώτες κιόλας συνεδρίες άρχισε να μειώνεται εμφανώς ο βραδυψυχισμός του. Φαίνεται πως όταν συγκινείται επιταχύνονται οι λειτουργίες του ψυχισμού του. Ερώτημα: θα έλεγε το ίδιο αβίαστα «μπαλουκάκι» και «κούκλα μου» αν δεν υπήρχε ο σκύλος στη μέση;

Μιλάει για τη ζωή του και τα ταξίδια του στη θάλασσα (ήταν ναυτικός): στην Ινδονησία του άρεσε το βαθύ γαλάζιο της θάλασσας και η βλάστηση.

Θα πει: «είμαστε όλοι ζωντανόι». Θα ήθελε να παίξει κιθάρα στη Γεωργία (εκπαιδευόμενη στην SAPT Hellas, συμμετέχουσα στην έρευνα)

Στην 3^η συνάντηση είπε: «σας ευχαριστώ που έρχεστε...». Ο Δημήτρης βρήκε μαζί του κοινές ιστορίες από το Ναυτικό όπου υπηρέτησαν και οι δύο και του έδωσε μια φωτογραφία για να την βάλει στο δωμάτιό του.

Ζήτησε να βγάλει βόλτα την Μπαλού (το χέρι του είναι σφιγμένο λόγω της σπαστικής ημιπληγίας).

Από την 4^η συνεδρία ο Γιάννης άλλαξε εμφανώς όψη («πήρε τα πάνω του»), περιποιήθηκε τον εαυτόν του. Είπε στην Γκρίζλη (το νεαρό εκπαιδευόμενο ημίαιμο): «Γκρίζλη πάνω»: εννοούσε πάνω στα γόνατά του.

Συχνά ζητά τσιγάρο από τον συνομιλητή του. Σχεδόν καθημερινά διαπληκτίζεται με τον συγκάτοικό του στο ίδρυμα.

Κατά την 10^η συνεδρία ο Γιάννης έφερε ένα όνειρο: «είδα στο όνειρό μου τη γυναίκα μου». Δηλώνει πως του αρέσει η Γκρίζλη (το εκπαιδευόμενο νεαρό σκυλάκι) επειδή ανεβοκατεβαίνει πάνω του.

Ο Γιάννης βελτιώνεται πολύ εκφραστικά και συναισθηματικά.. Σαφώς αρθρώνει λόγο (και όχι λόγια) ολοένα ενορμητικότερο. Φλερτάρει με αυξανόμενη άνεση τα κορίτσια της ερευνητικής ομάδας και μοιράζει φιλοφρονήσεις για τα πανέμορφα μάτια τους. Ιδιαίτερη προτίμησή του η Ρόη και μετά η Γεωργία (και οι δύο είναι εκπαιδευόμενες στη SAPT).

Στην 11^η συνεδρία ήταν άκεφος και δήλωνε ότι τον κουράζει ο συγκάτοικός του.

3^{ος} Περιθαλπόμενος: Σπύρος (Σοβαρή νοητική στέρηση). Θεραπεύτριες: η Χριστίνα με την τετράποδη Γουάκι.

Παρατηρήτρια-Θεραπεύτρια: Χριστίνα Οικονόμου, υπεύθυνη προγραμμάτων SAPT Hellas.

1/10/2012	
Θέση-εγγύτητα	Παρατηρήσεις
Αρχική επαφή: Γουάκυ στο έδαφος, Σπύρος στο παγκάκι Μετά: Γουάκυ ξαπλωμένη πάνω στο παγκάκι Προς το τέλος: Βόλτες και απλές εντολές (μαζί, στοπ, κάτσε, κάτω)	Στην αρχή τα χάρδια ήταν μόνο στο κεφάλι της Γουάκυ διότι δεν γινόταν αλλιώς, λόγω θέσης Όταν η Γουάκυ ανέβηκε στο παγκάκι, ο Σπύρος την χάιδεψε και σε άλλα μέρη του σώματος και φανερά χάρηκε με την πιο κοντινή επαφή. Στις βόλτες τις έδινε εντολές και εκείνη ανταποκρινόταν. Επίσης χάρηκε που τον άκουγε
8/10/2012	
Θέση-εγγύτητα	Παρατηρήσεις
Αρχική επαφή: Βόλτα και εντολές (πάμε, μαζί, στοπ, κάτσε, εκεί, έλα, οι δύο τελευταίες νέες προς τον σκοπό του να σηκώσει τα μάτια του περισσότερο για να τον υπακούσει η Γουάκυ)	Με τις εντολές στην αρχή τα πήγαμε καλά. Χάρηκα που ο Σπύρος κατάλαβε γρήγορα ότι αν δεν κοιτάζει την Γουάκυ δεν θα τον υπακούει ειδικά στο εκεί και στο έλα. Σημείωση ότι όταν τον είδαμε αυτή την φορά μέσα στο κτίριο δε θυμόταν καθόλου το όνομά της. Στην πορεία, δεν χρειάστηκε να του το ξαναθυμίσω. Είχαμε σαφώς λιγότερα «με αγαπάει η Γουάκυ» «την αγαπάω την Γουάκυ» αυτή την φορά. Επαναλάμβανε πολύ το «όχι Άγγελο» ειδικά όσο περπατούσαμε αλλά δεν ξέρω τι σημαίνει αυτό, ίσως ξέρει ο Σάββας ή οι νοσηλεύτριες. Συμφωνώ με τον Στέργιο ότι οι ειδικοί ψυχολόγοι χάνουν σημαντικά επεισόδια αυτής της φάσης αλλά δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι άλλο πιστεύω. Με ενδιαφέρει να δω αν θα θυμάται την συμβουλή του Σάββα την ώρα που αποχαιρετιζόμασταν σε σχέση με το ότι πρέπει να σταματήσει την ερώτηση περί του αν τον αγαπάει η Γουάκυ. Με το κουκουναίρι τα πήγε

<p>Μετά: Παιχνίδι με κουκουνάρι (φέρτο)</p> <p>Προς το τέλος: Βούρτσισμα σαν «αποθεραπεία» από το πιο έντονο με το κουκουνάρι. Ανεπιτυχής προσπάθεια για φιλάκια από την Γουάκυ διότι δεν της τραβούσε πραγματικά την προσοχή.</p>	<p>αρκετά καλά, προσπάθησα πολύ να του εμφυτεύσω την ανάγκη εγρήγορσης για το παράγγελμα "φέρ' το" την ώρα που το πετάει και την επιβράβευση της Γουάκυ όταν το φέρνει.</p>
15/10/2012	
Θέση-εγγύτητα	Παρατηρήσεις
<p>Αρχική επαφή: Καθίσαμε στο παγκάκι και μιλήσαμε για λίγο, μετά περπατήσαμε εντός του τσιμεντένιου κύκλου</p> <p>Μετά: Παιχνίδι με κουκουνάρι (φέρτο)</p> <p>Προς το τέλος: Καθίσαμε στο έδαφος με την Γουάκυ δίπλα μας.</p>	<p>Θυμόταν το «κυ» μετά το Γουά.</p> <p>Το σίγουρο συμπέρασμα αυτής της φοράς είναι ότι ο Σπύρος ναι μεν δεν λείπει από την κουβέντα αλλά επίσης ότι χωρίς κινητική άσκηση δεν του προσφέρει πολλά. Είναι πιο αποτελεσματική η εκμάθηση εντολών προς την Γουάκυ με παραστατικό τρόπο και με άσκηση επί του διδαχθέντος ή προς διδαχή! Δεν είναι καλός στην απομνημόνευση λέξεων αλλά ούτε στην «λογική» αλληλουχία των εντολών (Γουάκυ πάμε, μαζί, στοπ, κάτσε, κάτω) χωρίς να κάνει αυτά που λέμε. Έμαθε αρκετά εύκολα το Γουάκυ (με το χέρι ψηλά) Δευτέρα (με το χέρι κάτω). Τον ρώτησα αν θέλει φωτογραφία της Γουάκυ και είπε ναι. Αυτή τη φορά επαναλάμβανε πολύ τα λεγόμενά μου με ηχολαλιά αλλά κάποιες στιγμές φάνηκε ότι δεν ήταν ακριβώς ηχολαλιά ειδικά όταν ρωτούσα κάτι, φαινόταν σαν να επαναλαμβάνει με σκοπό να επεξεργαστεί καλύτερα την ερώτηση. Είπε μία φορά μόνο το «όχι Άγγελο» που εικάζεται ότι είναι αδερφός του ή φίλος του από το θεραπευτήριο. Θα ήθελα να μάθω περισσότερα για τον Άγγελο.</p>
22/10/2012	
Θέση-εγγύτητα	Παρατηρήσεις
<p>Μόνο στο σαλόνι του δευτέρου ορόφου, λόγω καιρού με την Γουάκυ επάνω σε πολυθρόνα</p>	<p>Ο Σπύρος ζητάει επίμονα από την Γουάκυ ή με τη βοήθειά μου η σκυλίτσα να είναι στην αγκαλιά του. Δεν σταματά καθόλου να την πιάνει και να την χαϊδεύει. Φαίνεται ότι ειδικά όταν το κάνει στο κεφάλι της, η κίνησή του είναι αντίστοιχη της ηχολαλιάς, επαναλαμβανόμενη «χωρίς νόημα». Αυτό που διαφέρει είναι ότι πάντα όταν την ακουμπά είναι χαμογελαστός, άρα αισθάνεται χαρά κατά την γνώμη μου. Της δίνει λιχουδίτσες και κάποιες στιγμές απομακρύνομαι για να δω αν συνεχίζει να παίρνει πρωτοβουλία επαφής με την Γουάκυ και πράγματι έτσι είναι. Δεν με χρειάζεται δίπλα του για να αισθάνεται καλά. Η συνάντηση αυτή δεν είχε καθόλου κίνηση διότι δεν μπορούσαμε να βγούμε έξω λόγω του καιρού. Όμως, όπως φάνηκε από επόμενες συναντήσεις, ο Σπύρος έκανε βήματα δεσίματος με την σκυλίτσα απλά έχοντάς στην αγκαλιά του.</p>
29/10/2012	
Θέση-εγγύτητα	Παρατηρήσεις

Μόνο έξω και μόνο σε κίνηση. Παραγγέλματα και βόλτες	Ζητούμενο σήμερα ήταν να δουλέψουμε παραγγέλματα αλλά ο Σπύρος να καταλάβει ότι πρέπει να κοιτάζει εμένα όταν μου μιλάει και το ίδιο να κάνει και στην Γουάκυ. Έπαιξε καθοριστικό ρόλο όταν του είπα ότι η Γουάκυ δεν θα τον ακούει αν της ζητά πράγματα χωρίς να την κοιτάζει. Αυτό βοήθησε στον διαχωρισμό του εγώ-μη εγώ. Τολμώ να πω ότι ενώ εμένα με ξεχνά και συχνά δεν με κοιτάζει όταν μου απαντά σε ερώτηση, με την Γουάκυ δεν το κάνει, την κοιτάζει και της λέει εκεί. Ξεκινήσαμε από εύκολα παραγγέλματα όπως το εκεί που σημαίνει ότι ο Σπύρος είναι μακριά και πρέπει να την κοιτάζει για να της πει εκεί. Δεν μπορεί να «κλέψει» σε αυτό. Άλλη φορά θα κάνουμε το έλα στο οποίο επίσης δεν μπορεί να κλέψει. Ξεχνά πάντα το μπράβο προς την Γουάκυ για την καλή εκτέλεση μίας εντολής.
5/11/2012	
Θέση-εγγύτητα	Παρατηρήσεις
Μόνο έξω και πρώτα βόλτα μετά καθισμένοι σε καρέκλες	Σήμερα ξεκινήσαμε με βόλτα για να υπάρξει συνέχεια στην προσπάθεια για σωστά παραγγέλματα. Επίσης το ξεκίνημα με κίνηση βοηθάει το καρδιο-αναπνευστικό και δημιουργεί έτσι μία ευφορία. Ο Σπύρος λειτούργησε καλά με το εκεί και σήμερα κάναμε και το έλα που είναι αδύνατον να γίνει χωρίς να κοιτάζει την Γουάκυ στα μάτια. Και μάλιστα, του ζήτησα να χαμηλώσει και την στάση του σώματός του για να την προσκαλέσει. Τα κατάφερε μια χαρά και για να καταλάβει την έννοια του μπράβο σήμερα του ζήτησα όταν έρθει η Γουάκυ να της δώσει και λιχουδιά και να της πει μπράβο για να κάνει τον συσχετισμό πιο εύκολα. Όταν καθίσαμε ο Σπύρος με τα νοήματα του χεριού μου είπε για πρώτη φορά το πάμε, στοπ, κάτσε με την σωστή σειρά. Το μπράβο όμως όχι. Ίσως διότι ο βαθμός της ενσυναίσθησής του προς την Γουάκυ είναι τόσο μικρός που ναι μεν διαχειρίζεται καλά το να της πει τι να κάνει αλλά όχι να την επιβραβεύσει γι αυτό.
12/11/2012	
Θέση-εγγύτητα	Παρατηρήσεις
Μόνο έξω και μόνο σε κίνηση. Παραγγέλματα και βόλτες	Πάλι σε κίνηση με προσπάθεια να βάλουμε πάλι τα παραγγέλματα σε λογική σειρά. Πάμε, με το χέρι να δείχνει πάμε, στοπ με το χέρι μα ανοιχτή παλάμη, κάτσε με το χέρι να κλείνει και μπράβο με το χέρι να επιβραβεύει.
19/11/2012	
Θέση-εγγύτητα	Παρατηρήσεις
Πρώτα στο σαλόνι του δευτέρου ορόφου και μετά έξω	Ο Σπύρος σήμερα ήταν καλά, και χαρούμενος. Μόλις μας είδε με την Γουάκυ ήρθε να την πάρει από τα χέρια μου για να πάμε επάνω. Είπε το όνομά της και εμένα Ιωάννα (αντί Χριστίνα). Έξω έμαθε να κρατά σε κλειστή παλάμη πολλές λιχουδιές αλλά να δίνει μία-μία στην Γουάκυ. Δεν πήγαμε βόλτα. Επίσης σήμερα κάναμε εισαγωγή στις αναπνοές έτσι ώστε να ανοίγει το θώρακά του και να φτιάχνει την στάση του διότι πολλές φορές, ενώ κοιτάζει ευθεία για να μιλήσει, οι ώμοι του είναι γυρτοί και ο θώρακάς του «μαζεμένος»
26/11/2012	
Θέση-εγγύτητα	Παρατηρήσεις
Μόνο έξω με την Γουάκυ πάνω σε δύο καρέκλες και μετά βόλτα	Μας πήγε πολύ πίσω ότι ο Σπύρος είχε κάψει τον δείκτη και τον μέσο όπως συχνά συμβαίνει κρατώντας τσιγάρο και η επούλωση ήταν σε στάδιο του να αποκολληθεί ένα κακάδι από την πληγή αλλά ο Σπύρος είχε συγκεντρωθεί με εμμονή στο να το «ξανακολλήσει». Γενικά ήταν ιδιαίτερα αποσυντονισμένος εξ αυτού του λόγου. Καθίσαμε στην αρχή στο παγκάκι και ο μόνος τρόπος να πάρω τα μάτια του από την πληγή ήταν να κάνουμε αναπνοές. Σήμερα ο Σπύρος δεν μιλούσε, κυρίως ηχολαλούσε και δεν απαντούσε πραγματικά σε τίποτα. Μετά πήγαμε βόλτα και έστω για λίγο ξεχάστηκε σε σχέση με την πληγή

	και «δούλεψε» το πάμε και το μαζί με την Γουάκυ. Ήταν όμως εκνευρισμένος καθώς συνεχώς το χέρι που κρατούσε το λουρί ήταν ψηλά και άρα τεντωμένο. Ο Σπύρος σήμερα δεν χαμογέλασε ούτε μία φορά.
3/12/2012	
Θέση-εγγύτητα	Παρατηρήσεις
Στο παγκάκι με την Γουάκυ στο έδαφος για πολύ λίγο μετά λίγη βόλτα και μετά καθισμένοι με την Γουάκυ ξαπλωμένη πάνω σε δύο καρέκλες.	Το κακάδι είχε πια αποκολληθεί επιτέλους κι έτσι ο Σπύρος ήταν καλύτερα. Όμως σήμερα μας πήγε πίσω άλλο πράγμα. Συχνά βρίσκουμε τον Σπύρο να μασάει (τυρί κασέρι). Σχεδόν 25 λεπτά περιμέναμε με συνεχείς υποκινήσεις να μασήσει προσεκτικά (δεν έχει παρά ελάχιστα δόντια) και να καταπιεί το κασέρι. Δημιουργήθηκε ένταση στον ίδιο όταν του είπα αν θέλει να το πετάξει αντί να το φάει. Ότι έχει πεινάσει στο παρελθόν είναι σχεδόν σίγουρο. Τελικά κατάπιε το κασέρι κυρίως ζήτησε τσιγάρο για όταν το καταπιεί και του είπαμε ότι ναι, θα καπνίσει μετά. Αφού λοιπόν κάπνισε (χρειάζεται υπενθύμιση πάντα να σβήσει το τσιγάρο για να μην ξανακάψει τα δάχτυλά του) πήγαμε βόλτα και ήταν αρκετά συγκεντρωμένος με τα παραγγέλματα. Επίσης με χαροποίησε ότι όταν πια κάτσαμε σε καρέκλες του μίλησα αρκετές φορές και χωρίς να του το θυμίσω, με κοίταζε μόλις άκουγε το όνομά του. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Σπύρος δεν αφήνει το λουρί της Γουάκυ καθόλου εύκολα ούτε στην βόλτα φυσικά αλλά ούτε κι όταν καθόμαστε. Ενώ τρελαίνεται για το φαγητό μάλιστα σήμερα δεν το άφηνε καθόλου εύκολα για να πάει να φάει και όσο μιλούσαμε οι υπόλοιποι ξαναγύρισε και κάθισε μαζί μας αφού πρώτα πήρε το λουρί από τα χέρια μου.
10/12/2012	
Θέση-εγγύτητα	Παρατηρήσεις
Στο σαλόνι του δευτέρου ορόφου μόνο. Καθισμένοι (και η Γουάκυ) σε πολυθρόνες	Από τις καλύτερες συναντήσεις μας. Ο Σπύρος όλο χαμόγελο παίρνει πάλι την Γουάκυ από τα χέρια μου στο ισόγειο λέγοντας το όνομά της και την οδηγεί στον δεύτερο όροφο. Παίζει μαζί της κοτσίδα έχοντάς την στην αγκαλιά του την κοιτάζει συνεχώς στα μάτια χωρίς να του το λέει κανείς και της χαμογελάει. Δεν χαμογελάει, της χαμογελάει. Κάνουμε ασκήσεις αναπνοής και μετά που απομακρύνομαι, κρατά το λουρί της Γουάκυ, την χαϊδεύει λίγο, αφήνει το λουρί και κάνει μόνος του τις ασκήσεις πάλι. Τα δάχτυλά του είναι πάλι καμένα αλλά δεν τον νοιάζει διότι οι νοσηλεύτριες του έχουν βάλει επιδέσμους κι έτσι δεν υπάρχει θέμα.
17/12/2012	
Θέση-εγγύτητα	Παρατηρήσεις
Μόνο έξω στη αρχή στο παγκάκι και μετά πολλή βόλτα	Και πάλι ο Σπύρος μα υποδέχτηκε με χαμόγελο, πρόφερε το όνομα της Γουάκυ κοιτάζοντάς την, την πήρε από τα χέρια μου και την οδήγησε μόνος του έξω. Ακόμα σημαντικότερο, το χέρι που κρατούσε το λουρί ήταν χαλαρό και η Γουάκυ από την αρχή μη αισθανόμενη ένταση περπάτησε περισσότερο δίπλα του παρά μπροστά του. Αφού χάιδεψε πολύ τη Γουάκυ που καθόταν δίπλα του σε καρέκλα, τον ρώτησα αν θέλει να την πάει βόλτα και είπε ναι. Δεν το περίμενα καθόλου. Έφυγε από δίπλα μας και πήγε βόλτα την Γουάκυ μόνος τους συχνά με χαλαρό το λουρί της. Σταμάτησε αρκετές φορές και της πέταξε κουκουνάρι (χωρίς να αφήσει το λουρί, πολύ σωστά) και χαμήλωσε λίγο για να του το φέρει. Χαμογελούσε και κάθε λίγο και λιγάκι με ρωτούσε από μακριά «Πάω βόλτα» και του απαντούσα ναι αν θέλει, αλλιώς να έρθει να κάτσει. Ούτε στο τσιγάρο είχε το μυαλό του ούτε στα χέρια του. Σπάνια σκυφτός περπατούσε, περισσότερο με ανοιγμένο θώρακα και βλέμμα μπροστά. Όταν τον ψιλοτραβούσε η Γουάκυ του έλεγα από μακριά να χαλαρώνει το χέρι του το έκανε, και η Γουάκυ περπατούσε και πάλι δίπλα του. Αξίζει να δει κανείς το βίντεο αυτής της συνάντησης, τα λέει πραγματικά όλα η εικόνα.

Γενικά σχόλια

Ο Σπύρος σημειώνει πρόοδο κυρίως σε δύο τομείς:

Πρώτον, όταν είναι με την Γουάκυ παίρνει μια πρωτοβουλία, χαίρεται, διασκεδάζει πραγματικά και ξεφεύγει απ' όλα τ' άλλα. Ξεχνά αρκετά την ηχολαλία του και όλο και περισσότερο απαντά πραγματικά σε ερωτήσεις αντί απλά να επαναλαμβάνει την ερώτηση εν είδει απάντησης.

Παράδειγμα: ο Σπύρος στην ερώτηση «Σπύρο θέλεις να πάμε βόλτα την Γουάκυ» μπορεί εύκολα να απαντήσει «Βόλτα την Γουάκυ» ή «ναι» και ουσιαστικά να μην ξέρει πραγματικά κανείς αν θέλει όντως να πάει βόλτα την Γουάκυ ή απλά ηχολαλεί ή λέει ένα κενό από πλευράς βούλησης ναι. Όμως, στην ερώτηση «Σπύρο προτιμάς να κάτσουμε εδώ στο παγκάκι ή να πάμε βόλτα την Γουάκυ» πρέπει να διαλέξει τι προτιμά.

Δεύτερον, εκπαιδεύεται σε απλά πράγματα τα οποία μπορεί να μην κατέχει με λόγια αλλά τα κρατά μέσα του σε βαθμό που να μπορεί να τα εφαρμόσει στην πράξη και αυτό φάνηκε σε αρκετές συναντήσεις μας αλλά περισσότερο στην

Παρατηρήτρια: Κωνσταντίνα Παπαηλιά τελειόφοιτος ψυχολόγος του Παντείου Πανεπιστημίου, ασκούμενη στο Θ.Χ.Π.ΑΝ.Α (από 5/11/2012)

6^η συνεδρία

Δυσκολία συγκέντρωσης και επικέντρωσης Συνεχείς ερωτήσεις για το εάν τον αγαπάει η Γουάκυ. Μας ρωτάει όμως.. Μιλάει στη γουάκυ γρήγορα και δείχνει να περιμένει απαντήσεις Έχει μάθει να λέει «Γουάκυ κάτω» καλά. Θυμάται τα ονόματα μας (των ασκουμένων ψυχολόγων). Τα έμαθε;

Λέει σχετικά με την ηλικία του «Σπύρο είσαι 35 χρονών» Του λέμε «όχι όχι Σπύρο είσαι 38». Αυτό που απαντάει όσες φορές και αν τον ρωτήσω μετά ακόμα κι αν του ξαναπείς την σωστή του ηλικία, είναι το 35. Αυτό που άκουσε πρώτα.

7^η συνεδρία

Ήρθαν από την τηλεόραση να τραβήξουν πλάνα «εν δράσει».Επαναλαμβάνει τα εξής: «Δευτέρα, Γουάκυ κάτω, μ' αγαπαι, Κωνσταντίνα» (καθόμουν δίπλα του). Έχει άμεση απόκριση στις ερωτήσεις. Θυμάται και το "πάμε" για τη Γουάκυ. Ανάμεσα στην επανάληψη παρεμβάλλονται κάποιες διαφορετικές λέξεις ή φράσεις που δεν έχουν σχέση με το πλαίσιο, σαν να θυμάται κάτι άλλο. Αντιγράφει τη κίνηση της γλώσσας του σκύλου προκειμένου να τον γλύψει .Επίσης προβάλλει το πρόσωπο του κοντά στο κεφάλι της Γουάκυ Θέλει την προσοχή της Γουάκυ και την επικοινωνία. Κάποιες φορές δείχνει σαν να μην ξέρει τι να πει, αλλά θέλει να μιλάει συνέχεια ηχολαλώντας. Κλίνει σωστά τα ρήματα ως προς το πρόσωπο, παρόλο που δεν ξεχωρίζει πολλές φορές το Εγώ και το Εσύ. Θυμάται τη Μαρία (ασκούμενη ψυχολόγος) και της απευθύνει το λόγο. Σε ανύποπτο χρόνο κοιτάζει τον Στέργιο (ασκούμενος στην SAPT Hellas) και του λέει «τόφαγα» , εννοώντας το κασέρι που είχε στο στόμα του για μια ώρα Ο Στέργιος του έλεγε συνέχεια να μασάει καλά. Βιάζεται να επαναλαμβάνει αυτά που του λέει η Χριστίνα και δεν φαίνεται να συγκεντρώνεται στο νόημα. Δείχνει σαν να παριστάνει ότι καταλαβαίνει ή σαν ο σκοπός του μαθήματος να είναι η σωστή άρθρωση των λέξεων. Αποσυντονισμένος στις κινητικές ασκήσεις σήμερα (πιθανόν λόγω της κάμερας ή λόγω μη καλής επικοινωνίας με τη Χριστίνα που απευθυνόταν περισσότερο στις κάμερες παρά στο Σπύρο). Όταν κάνει το τσιγάρο του, δεν ακούει κανένα. Το κάνει και το απολαμβάνει όπως εκείνος θέλει. Είναι μια προσωπική υπόθεση

8^η συνεδρία

Θυμάται τι ομάδα είναι και πού έμενε όταν τον ρωτάει ένας άλλος κύριος από το θεραπευτήριο που πότιζε τα φυτά (υποτίθεται).Φαίνεται να θυμάται πιο εύκολα και αβίαστα πράγματα που δεν είναι μάθημα η σε μορφή μαθήματος.(σειρά ακολουθίας των εντολών στη Γουάκυ). Εννοείται όλα τον αφορούν με κάποιον τρόπο. Ένα περιστατικό.. Δε θυμόταν το όνομα της Μαρίας (ασκούμενη ψυχολόγος).. Κάποια στιγμή πίσω από την πλάτη της τελευταίας και απευθυνόμενη στον Σπύρο ο όποιος με είδε, λέω βουβά το όνομα της. Και εκείνος αμέσως γυρίζει στη Μαρία που

περίμενε μια απάντηση για το πως τη λένε και λέει « *Αμαλία!...Μαρία!!*». Δηλαδή μπόρεσε να αποκρυπτογραφήσει το σχήμα του στόματος και να πει πιθανές λύσεις-ονόματα.

Όταν μιλάει σε κάποιον ο οποίος δεν του κάνει μάθημα γυρνά το κεφάλι του και τον κοιτάζει πολύ εύκολα και με ανοιχτά τα μάτια του. Μάλιστα απευθύνει και από μόνος του τον λόγο σε διαφόρους για να ρωτήσει κάτι που ρωτάει ηχολαλώντας διαρκώς. Όταν όμως του κάνει μάθημα η Χριστίνα και του μιλάει εκείνος τείνει να κοιτάζει κάτω, όταν την κοιτάζει. Κάποιες φορές μετά από δική της παρατήρηση για αυτό, έχει μισάνοιχτα τα μάτια του. Δυσκολεύεται στη βλεμματική επαφή σ' αυτήν την περίπτωση.

9^η συνεδρία

Η Χριστίνα τον έβαλε να κάνει κάτι πολύ εύκολο για τέλος, μιας και είχε «κολλήσει» σήμερα, έτσι ώστε να τελειώσει η συνάντηση με μια επιτυχία. Η ίδια ακριβώς διαδικασία ακολουθείται όταν ένα σκυλάκι κολλήσει στην διαδικασία της εκπαίδευσής του

10^η συνεδρία

Κατάλαβε αυτά που του είπα για το τυρί, δηλαδή να μασαει και να καταπίνει και τα έκανε πράξη. Σήμερα, το κασέρι πράγματι μίκραινε στο στόμα του, με συνεχείς υπενθυμίσεις από εμένα φυσικά. Η Χριστίνα αποφάσισε να μην ασχοληθεί καθόλου μαζί του μέχρι να καταπιεί το κασέρι. Με το που το κατάπιε αμέσως είπε «*το κατάπια! τσιγάρο;*». Αυτό του είχε μείνει στο μυαλό από την προηγούμενη φορά που του είχε υποσχεθεί η Χριστίνα τσιγάρο αν το κατάπινε.

Αν τον ρωτήσω τι έχει μάθει με τη Γουακυ δεν μου απαντάει Επαναλαμβάνει «*Γουάκυ στα μάτια κοίτα με*» Αυτό είναι κάτι που του έχει μάθει η Χριστίνα, δηλαδή όταν μιλάει με κάποιον να τον κοιτάζει στα μάτια.

Αν η Γουακυ ανταποκρινόταν στο κάλεσμα του τι θα γινόταν; Θα άλλαζε η ηχολαλία; Μας κοιτάζει σαν να θέλει να του επιβεβαιώσουμε πως αυτά που κάνει και λέει είναι εντάξει. Ζητά την επικοινωνία

Σήμερα χαϊδεύει την Γουακυ με κλειστά τα μάτια. Αυτό το παρατηρώ πρώτη φορά.

Κατά τη Χριστίνα, ο Σπύρος έχει αρχίσει να χτίζει μια σχέση με τη Γουάκυ. Εκείνη τον ακούει γιατί είναι πιο χαλαρός. Και υπακούει σε κάποιες εντολές που της δίνει.

Μοιάζει πάλι σαν να κάνει διάλογο μόνος του γιατί αλλάζει τόνο και ένταση στη φωνή του. Όσο κάνει ένα τσιγάρο, αλλά ακόμα και όταν τελειώσει είναι αποσυντονισμένος και επαναλαμβάνει πάλι τα ίδια και τα ίδια ή και πράγματα που του ζητήθηκαν από την ίδια μέρα.

Περίπου στη μισή ώρα από εκεί που το μυαλό του είναι ανοιχτό στην μάθηση και την επικοινωνία, κολλάει.

Σήμερα επισημάνθηκε μεταξύ κάποιων από εμάς να μη μιλάμε και σχολιάζουμε τους θεραπευόμενους μπροστά τους γιατί χαλάσει η έρευνα λίγο.

Η Γουάκυ σήμερα τον πλησίασε και τον έγλειψε, μετά από τέσσερις εβδομάδες που αρνιόταν και τραβιόταν.

Εδώ και κάποιο καιρό αποκαλούσε τη Χριστίνα Ιωάννα χωρίς να καταλαβαίνει κάποιος του πλαισίου πως προέκυψε αυτό το μπέρδεμα. Πάντως πλέον ο Σπύρος προσανατολίζεται στο σωστό όνομα πιο γρήγορα όταν πάει να της μιλήσει.

Μετά το κόλλημα με το τσιγάρο κάποια στιγμή ηρεμεί και ασχολείται με τη Γουάκυ ήσυχος. Τη χτενίζει μαλακά και παίζουν με το παιχνίδι της.

Μετά το τέλος της συνάντησης και αφού τελείωσε το φαγητό του, επέστρεψε εκεί που συζητούσαμε με το φαγητό στο χέρι για να ξαναπαίξει με τη Γουάκυ.

Αλλά και όταν του είχε πει η Χριστίνα να πάει για φαγητό έπαιζε μέχρι τελευταία στιγμή με το σκύλο.

11^η συνεδρία

Έχει καμένα δάχτυλα πάλι από το τσιγάρο το οποίο ξεχνά στα δάχτυλα, όμως του τα έχουν δέσει και έτσι δεν ασχολείται με τα καμένα κομμάτια. Ο ίδιος όμως θέλησε να βγάλει τους επιδέσμους.

Είπε όλο το σερί των οδηγιών με τη σωστή σειρά και γρήγορα, χωρίς λάθη, μόνο με τα σήματα των χεριών αλλά και την έκφραση του Στέργιου (εκπαιδευόμενος στην SAPT Hellas).. Τελικά ο Στέργιος έχει μεταδοτικότητα στο Σπύρο.

Δείχνει ιδιαίτερα καλοδιάθετος σήμερα και είναι διαχυτικός με τη Γουάκυ. Το σκυλί κάθεται πάνω του. Όταν τη χαϊδεύει το κάνει με κλειστά τα μάτια του όπως και την προηγούμενη φορά, σαν να το απολαμβάνει πολύ.

Αποκτά δεξιότητες παίζοντας παιχνίδια με τη Γουάκυ.

Ο Στέργιος θέλησε να τον βγάλει φωτογραφία αλλά καθυστερούσε και ο Σπύρος αυθόρμητος όπως πάντα «έλα έλα!!» και έκανε και την ανάλογη χειρονομία.

Άλλαξε ύφος, άρα και ψυχολογία (;) όταν πήρε το παιχνίδι στα χέρια του για να παίξει με τη Γουάκυ.

Θέλει την επαφή και με τους υπόλοιπους αφού μας κοιτά και ζητά την επιβεβαίωση, κουνώντας καταφατικά αλλά ερωτηματικά το κεφάλι του ή ρωτώντας «ναι;»

Μου φαίνεται πως τον νοιάζει πραγματικά πως τον κοιτάμε και τον βλέπουμε.

Πολλές φορές παίρνει ένα ύφος σοβαρό σαν υγιούς σκεπτόμενου ενήλικα ανθρώπου και αυτό είναι πολύ περίεργο. Ο σκοπός για το Σπύρο από εδώ και πέρα είναι να φωνάζει μια φορά τη Γουάκυ και όχι 4,5,6 ώστε να ανταποκρίνεται και εκείνη στο κάλεσμα του. Ακόμη να σταματήσει τις επαναλήψεις/ηχολαλία.

Όταν η Γουάκυ γυρίζει το κεφάλι της να κοιτάξει κάπου, εκείνος ψάχνει να δει τι κοιτάζει.

Παρατηρητής: Σάββας Μπακιρτζόγλου, ψυχολόγος ΘΧΠΑΝΑ

Ο Σπύρος δεν έχει καμιά δυνατότητα επιλογής (προτίμησης) του αντικειμένου (σκύλου) λόγω της σοβαρής νοητικής καθυστέρησης. Είναι απεριποίητος τα νύχια του άκοπα και βρώμικα. Σε καμία περίπτωση μπορεί ν'αναλάβει μόνος του την ατομική του φροντίδα. Εντούτοις όταν η Χριστίνα τον ρωτάει «μόνος κόβεις τα νύχια σου»; εκείνος απαντάει καταφατικά. Συνήθως ο (πενιχρός) λόγος του στερείται παντελώς νοήματος πλην κάποιων στιγμιαίων αναλαμπών. Χαϊδεύει με τα δύο χέρια τη Γουάκι επαναλαμβάνοντας στερεοτυπικά «σ'αγαπάω σ'αγαπάω» το οποίο μεταμορφώνεται σε «μ'αγαπάει μ'αγαπάει». Με άλλα λόγια, αυτός ρωτάει και ο ίδιος απαντάει. Η Χριστίνα του μαθαίνει τι να λέει στη Γουάκι: «Να μάθουμε κάποια πράγματα να λέμε στη Γουάκι» όπως «Γουάκι πάμε», «Γουάκι κάτω». Αντ'αυτού ο Σπύρος επαναλαμβάνει : «Γουάκι σ'αγαπάω». Δεν κρατάει (δεν συγκρατεί) τ'όνομά της.

Συνήθως έρχεται στις θεραπευτικές συνεδρίες με το στόμα μπουκωμένο με φαγητό το οποίο επί πολύ ώρα αναμασάει, αλλά το κρατάει σε μορφή μπουκιάς και αρνείται να το καταπιεί. Οι προτροπές της Χριστίνας να καταπιεί για να ξεκινήσουν με δυσκολία φέρνουν αποτέλεσμα.

Στη 2η συνεδρία το μάθημα συνεχίζεται «Γουάκι κάτω», «Γουάκι μαζί». Για τον Σπύρο το να μαθαίνει να επικοινωνεί μαζί της είναι για άσκηση και εκπαίδευση. Η Χριστίνα του μαθαίνει τα ονόματα της παρέας : Στέργιος , Δημήτρης, Μπαλού, «Μπαλού κάτω κάτω». Ο Σπύρος θα επαναλάβει «Μπαλού κάτω κάτω» (effet de recence). Μήπως με την πολλαπλή επανάληψη θα αρχίσει να νοηματοδοτεί πράγματα; Προσώρας ότι κάνει είναι μίμηση και όχι μάθηση .Είναι προφανής η δυσκολία συγκέντρωσής του, ενώ ως επί το πλείστον ηχολαλεί. Δε μπορεί ν'απαντά στις ερωτήσεις, απλά τις επαναλαμβάνει. Συνήθως ζητάει τσιγάρο, είναι μανιώδης καπνιστής. Μερικά δάκτυλά του έχουν εγκαύματα από το τσιγάρο το οποίο καίει και σβήνει κυριολεκτικά πάνω τους. Συχνά ασχολείται με το «καύκαλο» του εγκαύματος μ'έναν εμμονικό και αυτιστικό τρόπο.

Στην 4^η συνάντηση η Χριστίνα φτάνοντας τον ρωτάει «*άργησα*»; Εκείνος απαντά ηχολαλώντας «*άργησα*;». Η γενικότερη αίσθηση είναι ότι μιλάει με τον εαυτόν του. Πολύ συχνά αυτό είναι προφανέστατο. Βρίσκεται κυριολεκτικά σε μια σιωπηλή ανεξιχνίαστη συνομιλία με τον εαυτόν του (πλήρης ναρκισσιστική απόσυρση)

Έχει αρχίσει ν'αλλάζει ο τρόπος με τον οποίο χαϊδεύει τον σκύλο: το κάνει με πολύ «περισσότερο χέρι».

Μιλάει για κάποιον Άγγελο. Χριστίνα: «*Που είναι ο Άγγελος; Είναι εδώ*;». Η απόλυτη σύγχυση.

Από ένα σημείο άσκησης και ύστερα δείχνει να κουράζεται και τότε η σύγχυση κορυφώνεται, χάνει ό,τι δείχνει προς στιγμήν να έχει κατακτήσει. Η Χριστίνα λέει σχετικά μ'αυτό: «*είναι σα να πιάνει plateau και μετά αρχίζει η αντίστροφη μέτρηση*» (σύγχυση). Φαίνεται να κουράζεται και ν'αποδιοργανώνεται γρήγορα. Είναι ευάλωτος στην πληθώρα των ερεθισμάτων (μπορεί να τα διεργάζεται;). Δείχνει να κολλάει περισσότερο όταν του κάνουμε μάθημα (angoisse scolaire) ενώ εκτός μαθήματος δεν κολλάει το ίδιο.

Στην 5^η συνεδρία η Χριστίνα μαθαίνει τον Σπύρο να πηγαίνει βόλτα τη Γουάκι.

Στην 6^η συνεδρία ο Γιάννης θα πει για τον Σπύρο ότι «*είναι καλύτερα, περισσότερο χαρούμενος και εξυπηρετεί όλους τους άλλους*». Η Χριστίνα μαθαίνει τον Σπύρο πώς

να κρατάει το σώμα του όταν πηγαίνει βόλτα τον σκύλο. Ο Σπύρος θα πει «*σήμερα έκανα βόλτα*»

Στην 10^η συνεδρία η Χριστίνα είπε στον Σπύρο «*θέλεις να πεις την Γουάκι πώς πέρασες την εβδομάδα;*» Η Χριστίνα υποστηρίζει ότι από μακριά την κοιτάζει καλύτερα απ'ότι από κοντά. Από πολύ κοντά δείχνει να μη «σηκώνει» την βλεμματική επαφή. Είναι αυτό ντροπή ή κάτι άλλο;

Κατά την 11^η συνεδρία ο Σπύρος είναι χαρούμενος. Δείχνει να ξυπνάει όταν η Χριστίνα τον πιάνει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Καραγάτσης Μιχάλης «Η Μεγάλη Χίμαιρα», εκδόσεις της «Εστίας», Αθήνα 2005

Μαδιανός Μιχάλης «Κλινική Ψυχιατρική», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2003

Μπακιρτζόγλου Σάββας «Αντικείμενο-αντικειμενοτρόπες σχέσεις», Εκπαιδευτικά Σεμινάρια Προγράμματος «ΕΠΕΚΕΙΝΑ», Αθήνα 2004

Μπακιρτζόγλου Σάββας «Γαυτίσεις, η διαδικασία ομοιώσεως», Εκπαιδευτικά Σεμινάρια Προγράμματος «ΕΠΕΚΕΙΝΑ», Αθήνα 2006

Παπαδόπουλος Νίκος , «Λεξικό της Ψυχολογίας», Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα 2005

Πιάνος Κωνσταντίνος, «Ψυχοκοινωνικές Διαταραχές και η αντιμετώπισή τους» Γιάννινα, 1989

Σταύρου Λάμπρος, «Εισαγωγή στην ψυχοπαθολογία νηπίου, παιδιού, εφήβου, Αθήνα 1984

Φιλιππόπουλος Γεώργιος «Δυναμική Ψυχιατρική», εκδ. Καραβία, Αθήνα 1971
Χαρτοκόλλης Πέτρος «Εισαγωγή στην ψυχιατρική», εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1991

Ξενόγλωσση

De Mijolla Alain, Dictionnaire International de la Psychanalyse, Calman-Levy, 2002
Roudinesco Elisabeth Plon Michel, Dictionnaire de la Psychanalyse, Fayard, 1997